

HURRIYAT

Mustaqil gazeta

2017-yil 11-may, payshanba

№ 19 (1030)

1996-yil dekabrden chiqarib boshlagan

Elektron manzil: info@uzhurriyat.uz

www.hurriyat.uz

ЁШЛАР, имтиёزلардан қандай фойдаланаяпсиз?

Ким учундир у сердаромад, "ёғли" иш. Яна ким учундир юксак мансаб ва мартабаларга эришиш учун имкон такдим этадиган юмуш. "Яхши иш"ни ўз касбидан, қилаётган амалидан завқ туйиш деб биладиганлар ҳам кўпчиликини ташкил этади. Бизнингча, мана шу энг тўғри йўл.

⇒ 2-бет

ИНСОН БОШИНИ КЎЧИРИБ ЎТКАЗИШ ИМКНИ ПАЙДО БЎЛДИ

Энг муҳим аъзо — бошни кўчириб ўтказишга уринишлар ХХ асрнинг бошидан бўён давом этиб келмоқда. 1908 йилда америкалик физиолог Чарлз Клод Гатри дунёда биринчи бўлиб бундай операцияни муваффақиятли амалга оширган. У итнинг бошини кўчириб ўтказган, бироқ кўчирилган аъзо фаолият кўрсатмаган.

⇒ 5-бет

ТОҒ ҚАЧОН УЙҒОНАДИ?

Фольклоршунос олим, филология фанлари доктори Шомирза ТУРДИМОВ билан суҳбат

Эскича ёндашув, эски шакл билан бугунги ёшларни ҳайратлантириб бўлмайди. Бундай даврда вазиятни тўғри англаган ижодкор халқ меҳрини қозона оладиган асарлар ярата олади. Мисол учун, Абдулла Қодирий яшаган замонга бир назар ташлайлик.

⇒ 6-7-бет

ЎЗБЕКИСТОН ПРЕЗИДЕНТИ ШАВКАТ МИРЗИЁЕВНИНГ 9 МАЙ — ХОТИРА ВА ҚАДРЛАШ КУНИГА БАҒИШЛАНГАН ҚАБУЛ МАРОСИМИДАГИ НУТҚИ

Ассалому алайкум, азиз ватандошлар! Мухтарам фахрийлар! Хурматли меҳмонлар!

Авалло, барчангизни 9 май — Хотира ва Қадрлаш куни билан, Иккинчи жаҳон урушида қозонилган буюк Ғалабанинг 72 йиллиги билан чин қалбимдан самимий табриклайман.

Сиз, азизларга ва сизларнинг тим-солнингизда бутун халқимизга ўзимнинг чуқур ҳурмат-эҳтиромим ва эзгу тилакларимни изҳор этаман.

Барчамизга маълумки, Биринчи Президентимиз муҳтарам Ислам Абдуганиевич Каримовнинг ташаббуси билан 9 май санасини юртимизда Хотира ва Қадрлаш куни сифатида кенг нишонлаш яхши анъанага айланиб қолди.

Мана шу улуг айём кунда ҳаммамиз энг аввало уруш майдонларидан қайтмаган минг-минглаб юрдошларимизнинг муқаддас хотираси олдида бош эгиб, уларнинг руҳи покларига ҳурмат бажо келтирамиз.

Айни вақтда жанг майдонларида мардлик ва жасорат кўрсатган, фронт ортида фидокорона меҳнат қилиб, бугун орамизда соғ-саломат бўлиб юрган муҳтарам фахрийларимизга таъзим қиламиз. Ҳозирги тинч-осойишта ҳаётимиз, мусаффо осмонимиз учун уларга чексиз миннатдорлик билдирамиз.

Ҳеч шубҳасиз, бу дахшатли уруш, бутун инсоният қатори, бизнинг халқимизга ҳам мислсиз қулфат ва йўқотишлар олиб келди.

Иккинчи жаҳон урушида юзлаб юрдошларимиз Совет Иттифоқи Қаҳрамони унвонига сазовор бўлиб, минглаб оталаримиз, боболаримиз жанговар орден ва медаллар билан мукофотландилар.

Халқимиз фронт ортида фидокорона меҳнат қилиб, уруш майдонларига жуда катта миқдорда ҳарбий техника, қурол-яроғ, дори-дармон, кийим-кечак, озиқ-овқат маҳсулотлари етказиб берди.

Ўта оғир ва машаққатли йилларда халқимизнинг инсонпарварлик ва бағрикенглик фазилатлари яққол намоён бўлди. Эл-юртимиз мамлакатнинг уруш бўлаётган ҳарбий ҳудудларидан эвакуация қилинган турли миллатта мансуб 1 миллионга яқин болалар, аёллар ва кексаларга бошпана бериб, бир бурда нонини улар билан баҳам кўрди.

Ўзбекистонга кўчириб келтирилган заводаларда кексалар, аёллар, ўсмир болалар туну кун машаққатли меҳнат қилгани — ҳақиқий фидойилик, қаҳрамонлик намунаси, десак, асло хато бўлмайди.

Бундай мисоллар буюк Ғалаба биз учун нақадар қимматга тушгани, халқимиз дунёни фашизм балосидан халос этишга қандай катта ҳисса қўшганини яққол кўрсатади.

Тарихнинг ана шундай бешафқат ва суронли синовларидан ёруғ юз билан, ҳар томонлама муносиб ўтган халқимизга ҳар қанча таъзим қилсак, ҳар қанча тасаннолар айтсак, арзийди, албатта.

Сиз, муҳтарам фахрийларимизнинг урушдан кейинги оғир тикланиш йилларида қандай буюк хизмат қилганингизни халқимиз асло унутмайди. Сизларнинг мардлик ва матонатингиз, меҳнат жасоратингиз бугунги ва келгуси авлодлар учун ҳамisha ибрат намунаси бўлиб қолади.

Азиз дўстлар!

Шу кунларда одамларимиз юртимизда, барча вилоят ва туманларда барпо этилган Хотира майдонларига келиб, Мотамсаро она ҳайкали пойига гуллар қўймоқда. Урушда ҳалок бўлган ўз яқинлари, ота-боболари хотирасини ёд этмоқда. Бугунги ёруғ кунларга етиб келган табаррук кексаларимиз, уруш ва меҳнат фахрийларини зиёрат қилиб, уларнинг дуосини олмақда.

Буюк Ғалабанинг 72 йиллиги муносабати билан пойтахтимизда, барча шаҳар

ва қишлоқларимизда кўплаб тadbирлар, уруш қатнашчилари билан учрашувлар, хотира маросимлари ўтказилмоқда.

Айни пайтда ҳаммамиз яхши тушунамизки, барчамизни тарбиялаб, вояга етказган, ҳаёт йўлларида бизга таянч ва суянч бўлган сиздек табаррук инсонлар олдида биз доимо қарздормиз. Шунинг учун ҳам ҳурматли нуронийларимизга эътибор ва ғамхўрликни янада кучайтириш, уларни ижтимоий қўллаб-қувватлаш, жумладан, пенсияларини ошириш, тиббий хизмат ва ижтимоий-маиший таъминотини яхшилаш, ёлғиз қария ва ногиронларга давлат қўмагини кучайтириш бундан кейин ҳам доимий эътиборимиз марказида бўлади.

Бу масала қарерда, қайси лавозимда ишласин, юртимиздаги ҳар бир инсон, айниқса, раҳбарлар фаолиятида ҳамisha биринчи ўринда туриши, уларнинг нафақат вазифаси, балки инсоний бурчига айланиши керак.

Азиз дўстлар, мўтабар оталаримиз, меҳрибон оналаримиз бошимиздаги тожи давлатимиз эканини ҳеч қачон унутмайлик. Бу ганимат, кўз очиб юмгунча ўтиб кетадиган ҳаётда уларни қанча қадрлаб, имкон қалар умрларини узайтиришга қанча ҳаракат қилсак, икки дунёда асло кам бўлмаймиз.

Агарки мендан, дунёдаги қайси оила энг бахтли, деб сўрасан, мен ҳеч иккиланмасдан, кексалари бош бўлиб, иззат-ҳурматда ҳаёт кечираётган оила, деб жавоб берган бўлардим.

Хурматли анжуман иштирокчилари! Мана шу қутлуғ байрам кунларида бутун халқимиз бундай дахшатли уруш энди ҳеч қачон қайтмасин, деб чин дилдан ниёт қилмоқда. Бугунги тинч ва осойишта, фаровон ҳаёт учун шукрона билдирмоқда.

Дунёда турли қарама-қаршиликлар кескинлашиб, терроризм, экстремизм хавфи кучайиб бораётган ҳозирги мураккаб ва таҳликали замонда тинчлик деган бебаҳо неъматнинг қадр-қиммати ва аҳамияти тобора ортиб бормоқда.

Биз "Ўзбек халқига тинчлик ва омонлик керак", деган даъватнинг моҳиятини чуқур англаган ҳолда, тинчлик учун ҳар биримиз масъул эканимизни унутмасдан, доимо хушёр ва огоҳ бўлиб яшашимиз керак.

Бизнинг қабул қилаётган барча қонун ва қарорларимиз, режа ва дастурларимиз — бу мамлакатимизни янгилаш ва модернизация қилиш, иқтисодий ислохотларни чуқурлаштириш бўладими, давлат ҳокимияти ва бошқарув тизими, ҳуқуқ-тартибот, соғлиқни сақлаш, таълим-тарбия соҳалари фаолиятини такомиллаштириш бўладими, Қуролли Кучларимизнинг жанговар салоҳиятини ошириш бўладими — буларнинг барчаси ана шундай эзгу мақсадларга қаратилганини, ўйламанки, сизлар яхши тушунаси.

Бугунги қутлуғ айёмда ота-боболаримизнинг шонли анъаналарини муносиб давом эттириб, Ватан ҳимояси йўлида ўзини аямасдан, фидокорона хизмат қилаётган мард ва жасур аскарларимизга, офицер ва генералларимизга халқимиз номидан, ўз номидан самимий миннатдорлик изҳор этаман.

Фурсатдан фойдаланиб, бугунги даврамизда иштирақ этаётган дипломатик корпус вакилларига, барча чет эллик меҳмонларимизга ўзимнинг юксак ҳурмат ва эҳтиромимни билдириб, уларнинг мамлакатлари ва халқларига тинчлик-омонлик ҳамда раванга тилайман.

Азиз ва муҳтарам юрдошлар!

Барчангизни 9 май — Хотира ва Қадрлаш куни билан яна бир бор қўллаб, сизларга сўхат-саломатлик, бахт-саодат, хотида-хотирингизга файзу барака тилайман.

Юртимиз тинч, осмонимиз мусаффо, халқимиз омон бўлсин!

Эътиборингиз учун ташаккур.

9 май — Хотира ва Қадрлаш куни бу йил мамлакатимиз бўйлаб ўзгача руҳда нишонланмоқда. Давлатимиз раҳбари Шавкат Мирзиёевнинг жорий йил 4 апрелдаги "Иккинчи жаҳон уруши қатнашчиларини рағбатлантириш тўғрисида"ги фармони ҳамда "Хотира ва Қадрлаш кунига тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарориди уруш қатнашчилари ҳолидан хабар олиш, юрт тинчлиги ва озодлиги йўлида жон фидо қилган юрдошларимиз хотирасини ёд этишдек эзгу мақсадлар мужассам.

АЖДОДЛАР МАТОНАТИ ВА ЖАСОРАТИ АВЛОДЛАР УЧУН НАМУНАДИР

Мамлакатимизда 9 май — Хотира ва Қадрлаш куни умумхалқ байрами сифатида кенг нишонланмоқда

2

"Ҳаракатлар стратегиясини омма орасида тарғиб қилиш учун, аввало, бир ёқадан бош чиқариб ҳаракат қилишимиз, бу борада янги медиатеҳнологиялардан унумли фойдаланишимиз керак".

Ҳаракатлар стратегияси ва медиамакон

Алишер Навоий номидаги Ўзбекистон Миллий кутубхонаси анжуманларида ўзбекистонда интернет журналистика ривожининг долзарб масалаларига бағишланган талабаларнинг саккизинчи анъанавий медиаконференциясида юқоридаги фикрлар янгради. Тadbир Ўзбекистон Миллий университети журналистика факультети ташаббуси билан Халқаро Пресс-клуб, "Тараққиёт стратегияси" маркази, Алишер Навоий номида-

ги Ўзбекистон Миллий кутубхонаси ҳамкорлигида ўтказилди. Бу галли анжуман ҳам ҳар йилгидек янги гоялар, фикрларга бой бўлди. Иштирокчилар Ҳаракатлар стратегиясининг мазмун-моҳияти, уни ОАВ орқали тарғиб қилиш ва қўзда тутилган вазифалар ижросига жамоатчилиқни жалб қилиш, стратегиядан қўзланган мақсадлар ҳақида алоҳида тушунча ҳосил қилиш хусусида мулоҳазаларини билдирдилар.

2

ЧОРШАНБАДАН ЧОРШАНБАГАЧА

6 май куни Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев Тошкент шаҳрида амалга оширилаётган бунёдкорлик ишлари, ижтимоий-иқтисодий лойиҳалар билан танишиш, халқ билан мулоқот қилиш мақсадида Яшнобод туманида бўлди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 9 май — Хотира ва Қадрлаш кунига бағишланган қабул маросимида нутқ сўзлади.

Мамлакатимизда 9 май — Хотира ва Қадрлаш куни умумхалқ байрами сифатида кенг нишонланди.

4 май куни Ўзбекистон Республикаси Президенти "2017-2021 йилларда ер ости сувлари захираларидан оқилана фойдаланишни назорат қилиш ва ҳисобга олишни тартибга солиш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарорини имзолади.

5 май куни Ўзбекистон Республикаси Президенти "Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Тadbиркорлик субъектларининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш бўйича вакили институти-

ни таъсис этиш тўғрисида"ги Фармонини имзолади.

6 май куни Ўзбекистон Республикаси Президенти "Аҳоли бандлигини таъминлаш бўйича олиб борилаётган ишлар натижадорлиги ва самарадорлигини оширишда маҳаллий ижро ҳокимияти ва иқтисодий комплекснинг ҳудудий органлари раҳбарларининг шахсий масъулиятини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарорини имзолади.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев Хитой Халқ Республикаси Раиси Си Цзиньпиннинг таклифига биноан 2017 йилнинг 11-13 май кунлари давлат ташрифи билан Хитойда бўлади.

Олий даражадаги музокаралар якунида Қўшма баёнот қабул қилиниши, Ўзбекистон — Хитой ўртасида турли соҳалардаги алоқаларни янада ривожлантиришга қаратилган ҳукуматлараро, идоралараро битимлар ва бошқа қатор ҳужжатлар имзоланиши режалаштирилган.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 2017 йилнинг 14-15 май кунлари Пекин шаҳрида "Бир қутб, бир йўл" халқаро форумида иштирок этади.

АЖДОДЛАР МАТОНАТИ ВА ЖАСОРАТИ АВЛОДЛАР УЧУН НАМУНАДИР

Мамлакатимизда 9 май – Хотира ва Қадрлаш куни умумхалқ байрами сифатида кенг нишонланмоқда

«Бошлангичи 1-бета»

Ушбу ҳужжатлар ижроси юзасидан Иккинчи жаҳон уруши қатнашчиларининг ҳар бирига Президентимиз табриги, 2 миллион сўмдан пул мукофоти, навбатсиз машина олиш учун сертификат топширилди, эҳтиёжмандларга уй берилди.

Ўзбекистон Республикаси Маданият вазирлиги, Мудофаа вазирлиги, Ички ишлар вазирлиги, Хотин-қизлар кўмитаси, «Камолот» ёшлар ижтимоий ҳаракати, Бадий академия, Республика Маънавият тарғибот маркази, «Нуроний» жамғармаси, «Маҳалла» хайрия жамғарови ва бошқа ташкилотлар билан биргаликда Ватанимиз озодлиги ҳимоячиларига бағишланган учрашулар ва маърифий-бадий кечалар ўтказилди. Бундай хайрли ишлар давом этмоқда.

9 май. Пойтахтимиздаги Хотира майдони ҳар қачонгидан гавжум. Бу ерга сенаторлар ва депутатлар, ҳукумат аъзолари, ҳарбийлар келган.

Соат 9.30. Майдонга Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев кириб келади.

Давлатимиз раҳбари ҳарбий оркестр садолари остида Мотамсаро она ҳайкали пойига гулчамбар қўйди. Президентимиз Иккинчи жаҳон урушида жон фидо қилган юртдошларимиз хотирасига ҳурмат бажо келтирди.

Мотамсаро она ҳайкали пойи турли вазирлик ва идоралар, жамоат ташкилотлари вакиллари томонидан қўйилган гулларга бурканди.

Шу кун Тошкент Академик М.Мирзаев номидаги боғдорчи-

лик, узумчилик ва виночилик илмий-тадқиқот институти боғида Хотира ва Қадрлаш куни ҳамда Иккинчи жаҳон урушида қозонилган ғалабанинг 72 йиллигига бағишланган байрам тадбири бўлиб ўтди.

Тадбирга Қорақалпоғистон Республикаси ва вилоятлардан 500 нафар уруш ва меҳнат фаришаси таклиф этилди.

Боғ байрамона безатилган. «9 май – Хотира ва Қадрлаш куни», «Ғалаба байрамнинг муборак бўлини!», «Юртимиз тинч, осмонимиз мусаффо бўлини!», «Ватан ўз қаҳрамонларини унутмайди» каби шиорлар эзилган.

Боғ ичидаги майдонда 1941-1945 йиллардаги муҳит акс этган. Оқоп ва блиндажлар қурилган, ўша давр ҳарбий техника воситалари, қурол-аслаҳа намуналари жойлаштирилган. Жанг майдонларида халқимиз кўрсатган мардлик ва жасорат, урушдан қайтмаган минглаб юртдошларимизнинг муқаддас хотираси, ота-боболаримизнинг фронт орти меҳнат фаолияти акс этган.

Ўзбекистон Қуrollи Кучлари Маркази ашула ва рақс ансамбли ижросида мусиқа янграмоқда...

Байрам тантанасида ҳозир бўлганлар Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевни қарсақлар билан қутиб олади.

Чорлов мусиқаси янграйди. Президент Шавкат Мирзиёев минбарга таклиф этилади.

Давлатимиз раҳбари бу ерга йиғилганларни, бутун халқимизни 9 май – Хотира ва Қадрлаш куни, Иккинчи жаҳон урушидаги ғалабанинг 72 йиллиги муносабати билан табриклади.

Сарвар УРМОНОВ, Ёлқин ШАМСИДДИНОВ, Аъло АБДУЛЛАЕВ, Оқил ҒУЛОМОВ (УзА) олган суратлар

Уруш арафасида Ўзбекистонда 6,5 миллионга яқин аҳоли яшаган, шундан 1,5 миллион киши урушда қатнашган. Улардан 500 мингдан кўпроги жанг майдонларида ҳалок бўлган, яна қанча-қанчаси майиб-мажруҳ бўлиб қайтган, қанчаси бедарак йўқолган ҳисобга олинмаган бўлса, бу ғалаба халқимиз учун нақадар қимматга тушгани аққол намоён бўлади.

Халқимиз уруш йилларида чинакам матонат ва жасорат кўрсатган. Ўзбекистонга бир миллионга яқин киши эвакуация қилинган. Уларнинг 200 мингдан зиёди болалар бўлган. Юлаб ўзбек оилалари бу болаларни ўз панохига олган. Тошкентлик Шомаҳмудовлар оиласи 14 нафар, қаттақўрғон-

лик Самадовлар оиласи 12, буюхорлик Жўраев ва Ашурхўжаевлар оиласи 8 нафардан болани ўз бағрига олган. Бундай мисолларни яна кўплаб келтириш мумкин.

— 20 ёшимда урушга кетдим, 2-Беларусь фронтда хизмат қилдим, — дейди хоразмлик Марат Ёмғуров. — Ҳозир 97 ёшдаман. Бугунги байрам, Президентимизнинг эътибори кўнглимизни тўндек кўтарди, ёшимизга ёш қўшди. Хизматдош дўстларимизни қўриб, ёшлигимиздаги қўшқиларга ўйнаб мазза қилдик. Бизнинг бундай тетиклигимиз замонамизнинг тинчлигидан, юртимизнинг ободлигидан. Шундай кунларга етказганига шукр. Илоҳим, элимиздан меҳр оқибат, аҳиллик аримасин.

Юртимиз ҳамиша тинч, халқимиз омон бўлсин!

Саҳнада ва улкан мониторда Иккинчи жаҳон уруши йилларидаги ҳаёт акс эттирилган.

...Ўзбекистон халқ артисти Тамарахоним ижро этган «Санамо» қўшиғи янграйди.

Уруш даврининг машҳур суҳандони Юрий Левитаннинг уруш бошлангани тўғрисидаги эълонни ўқиган овози янграйди. Йигитлар Ватан ҳимоясига отланган. Саҳна ортдаги улкан мониторда Иккинчи жаҳон уруши воқеалари тасвирланади.

— Байрам тантаналарида мустақиллик йилларида ҳаётимиз дастурига айлانган инсон хотира билан тирик, қадр билан улуғ деган маъно-мазмун мужассам бўлгани барчамиз-

ни қувонтирди, — дейди Шайхонтоҳур тумани Янги шаҳар маҳалласи фаоли Рихсидов Орипов. — Иккинчи жаҳон уруши йилларида халқимиз кўрсатган қаҳрамонликлар, ота-боболаримизнинг жасорати ва матонати куй-қўшқиларда, бадий чиқишларда тараннум этилди. Мамлакатимиз вилоятларидан келган отахонлар дўстлари билан дийдорлашиб, ўтган умрини ёдга олди, бугунги ҳаётимизга шукроналик билдирди.

1941-1945 йиллардаги урушда ғалаба қозонишда мардлик ва матонат кўрсатган юзлаб юртдошларимиз ҳам юксак унвонларга сазовор бўлган. Минглаб ота-боболаримиз бу йўлда ўз жонини фидо қилган. Уларнинг қаҳрамонлиги қалбларимизга фахр туйғусини бағишлайди. Утганларнинг хотирасига бош эгиб таъзим қиламиз, ҳаёт бўлганларини эъзозлаймиз.

Байрам дастурида марҳум шоир ва санъаткорларимизнинг шеър ва қўшиқларига кенг ўрин берилгани Хотира ва Қадрлаш куни мазмун-моҳиятига мос тушган. Атоқли шоирлар Ҳамид Олимжоннинг «Кулигга қурол ол», Гафур Ғуломнинг «Сен етим эмасан», Абдулла Ориповнинг «Аё» шеърлари, Эркин Воҳидовнинг «Нидо» дostonидан парчалар ўқилганда қалблар ларзага келди.

...Ўзбекистон халқ артисти Лутфихоним Саримсоқова ижро этган «Уйғон, болам» қўшиғи янграйди.

...Уруш тугаб, ғалабага эришилгани эълон қилинади. 72 йил олдинги бу қувонч, сурур тадбир иштирокчиларини ҳам ҳаяжонга солди.

Мустақиллик йилларида Иккинчи жаҳон уруши ва фронт орти фаришларини эъзозлаш, уларни моддий ва маънавий қўллаб-қувватлаш борасида амалга оширилган улкан ишлар акс этган лавҳалар намоён этилди.

— Биз бахтли авлодмиз — шундай тинч-осойишта мамлакатда яшаймиз, — дейди Чирчиқ олий танқ қўмондонлик муҳандислик билим юрти ўқитувчиси Лилия Усмонова. — Бунда бобо-бувиларимизнинг, барча нуронийларимизнинг ҳиссаси беқийс. Президентимиз таъкидлаганидек, уларга ғам-ҳўрлик қилиш, умрларини узайтириш учун барча шароитларни яратиб ҳаммамизнинг фарзандлик бурчимиздир.

— Иккинчи жаҳон урушида қозонилган ғалабанинг 72 йиллигига бағишлаб ўтказилган бугунги тадбир катта таассурот қолдирди, — дейди Хитой Халқ Республикасининг Ўзбекистон Республикасидаги Муваққат ишлари вакили Жанг Венчун. — Унда ўзбек халқининг фашизм устидан қозонилган ғалабага қўшган салмоқли ҳиссаси таъсирли воситаларда ифода қилинган. Ўзбекистон ва Хитой халқлари тинчлик тарафлари бўлиб, бу борда халқаро доирада бир-бирини қўллаб-қувватлаб келмоқда. Биз бу муносабатларни гоёт қадраймиз. Ўзаро ҳамкорлигимиз бундан кейин ҳам изчил тараққий этаверишига ишонамиз.

Уруш йилларининг ситамли хотиралари, бугунги тинч-осойишта ҳаёт қадри акс эттирилган бадий тадбир қатнашчиларда унутмаслик таассурот қолдирди.

ЎЗА

Ҳаракатлар стратегияси ва медиамакон

«Бошлангичи 1-бета»

— Ҳозирги ёшлар ахборот технологияларини яхши билади. Жаҳонга бўйлаштириш имкониятига эга. Янги гоа ва фикрларга бой, — деди «Тараққиёт стратегияси» маркази ижрочи директори Акмал Бурханов. — Ҳаракатлар стратегиясини тарғиб қилишда оригинал ёндашув керак. Ёшлар томонидан берилган турли таклифлардан маъқул бўлган лойиҳаларини қўллаб-қувватлашга тайёрмиз.

— Матрузамни «Самарали тарғиботдан самарали ижрога» деб номладим, — дейди ЎЗМУ журналистика факультети талабаси Елена Чуйнова. — Бунда ҳажман катта маълумот кичик тарқатма материалларга жойлаштирилади. Қарор ва фармонларда кириш сўзлар, мамлакатимиз сийсатига доир умумий маълумотлар ҳам берилди. Биз тайёрлаган тарқатма материалда эса аҳолини қизиқтирувчи савол ва унга қисқа жавоб берилди ҳамда у глобал тармоққа жойлаштирилади. Босма нашрлар ҳам улардан фойдаланиши мумкин.

Бугун интернет имкониятларидан фойдаланиб, самарали натижага эга бўлишимиз мумкин. Ахборотни тарқатишнинг янги усуллари борки, улар шаклан аудиторияни ўзига жалб қилиб, мазмунан таъсир қилишга қодир.

— Мен Стратегия тарғиботидан самарадор усулларни ишлаб чиқишга ҳаракат қилдим. Ижтимоий тармоқларда кўзимиз тушган «Маълумотни ўнта дўстингизга улашинг» мазмунлидаги хабарлар омма-

лашган. Шу каби глобал тармоқда Стратегия моҳиятини ифода этадиган маълумотларни тизимли тарзда тарқатиш усулини топишимиз керак, — дейди Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети талабаси Сухроббек Кенжаев. — Академик лицей, коллеж ва олий ўқув юрти талабалари орасидан ташкилотчи ёшларни ўз хоҳишига биноан тарғиботга жалб қилиш керак. Тенгдошнинг тенгдошга таъсири кучлироқ бўлади. Кейинги таклифим: Ҳаракатлар стратегияси доирасида қилинаётган барча ишлар Стратегия «ҳештеги» (#) остида, йўналишлар учун танланган рангда берилиши керак. Шунда амалда қайси йўналиш бўйича қанча ишлар қилинаётганини осонгина ажратиб олиш мумкин.

Конференцияда талабалар янги технологиялар, мессенжерлар имкониятларидан фойдаланиш борасидаги фикрлар, қизиқarli медиа лойиҳаларини ҳам тақдим этишди. Тадбир давомида мутахассисларнинг маҳорат дарслари ва матрузалари ҳам ташкил этилди. Бу эса талабаларнинг фақат фикр ва гоаялар алмашишини эмас, балки соҳанинг тажрибали вакиллари билан керакли, маълумотларни ўрганишини таъминлади.

Конференцияда фаол иштирок этганлар «Энг яхши гоа», «Энг яхши спикер», «Энг яхши тақдирот», «Энг яхши савол», «Энг яхши ҳамкор», «Томошабин танлови», «Энг яхши лойиҳа» каби номинациялар бўйича тақдирланди.

Шоҳсанам КОМИЛОВА

ИМКОНИЯТ

Касб-ҳунар коллежида ўқишдан мақсад нафақат илм олиб, касб эгаллаш, балки келажақда яхши ишга жойлашиш ҳамдир. «Яхши иш» иборасини ҳар ким ҳар хил талқин этади. Ким учундир у сердаромад, «ёғли» иш. Яна ким учундир юксак мансаб ва мартабаларга эришиш учун имкон тақдим этадиган юмуш. «Яхши иш»ни ўз касбидан, қилаётган амалидан завқ туйиш деб билладиганлар ҳам кўпчиликини ташкил этади. Бизнингча, мана шу энг тўғри йўл.

ЁШЛАР, имтиёзлардан қандай фойдаланаяпсиз?

И нсон ўзи қилаётган ишдан лаззат олса, касбидан фахрланса, шунинг ўзи жуда катта бахт. Бугун мамлакатимиз ўрта махсус касб-ҳунар таълими соҳаси вакиллари қўйилган асосий талаблардан бири ҳам шу: ёшларга билим бериш билан бирга, улар қалбда ўз касбига меҳр уйғотиш зарур. Токи, улар қайси соҳада бўлмасин, мамлакат равақини йўлида мароқ билан ишласин, халққа хизмат қилсин.

Андижон вилояти давлат солиқ бошқармаси бошлиғининг ўринбосари Эркин Жумаев билан мулоқотимиз касб-ҳунар коллежлари битирувчилари ва уларни иш билан таъминловчи кичик бизнес субъектлари учун яратилган имтиёз ва қўлайликлар тўғрисида бўлди.

— Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришни янада рағбатлантириш, ёшларни, авваламбор, касб-ҳунар коллежлари, академик лицейлар ва олий таълим муассасалари битирувчиларини тадбиркорлик фаолиятига кенг жалб этиш учун қўлай шарт-шароитлар яратиш мақсидида 2010 йил 28 июлда Ўзбекистон

Республикаси Президентининг «Таълим муассасаларининг битирувчиларини тадбиркорлик фаолиятига жалб этиш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги фармони қабул қилинган эди, — дейди Э.Жумаев. — Унга кўра, микрофирма ва кичик корхоналар республика касб-ҳунар коллежлари, академик лицейлар ва олий таълим муассасалари битирувчилари билан меҳнат шартномаларини тузганда, банд бўлган ходимларнинг ўртача йиллик сони қонунчиликда белгиланган чекланган нормативдан кўпи билан 50 фойз оширилган ҳолларда, уларга микрофирма ва кичик корхоналар учун назарда тутилган имтиёзлар, кафолатлар ва ҳуқуқлар сақланиб қолади. Бунда ходимлар сонининг оширилишига республика таълим муассасалари битирувчиларининг ўқиниши якунланган кунидан бошлаб уч йилдан ортиқ вақт ўтмаган тақдирдагина йўл қўйилиши белгиланган. Масалан, енгил саноат соҳасида фаолият юритувчи кичик корхоналар ходимларининг чекланган сони 200 кишини ташкил этадиган бўлса, улар ишчилар сонини ушбу таълим муассасалари битирувчилари

ҳисобига яна 100 тага оширган ҳолда кичик тадбиркорлик субъектлари учун белгиланган ягона солиқ тўловини тўлаш, ҳисоб-китобларни соддаштирилган тартибда юритиш каби имтиёз ва кафолатлардан фойдаланиш ҳуқуқига эга бўладилар. Бир мисол. Андижон вилояти Хўжабод туманида енгил саноат соҳасида фаолият юритаётган «Барчиной» хусусий корхонасида мана шундай имтиёзлардан фойдаланиш ҳисобига ишчилар сони 229 нафарга етди. Улардан 58 нафари коллеж битирувчилари ҳисобланади.

Коллежни энгилгина битирган йигит ёки қиз бирданига тадбиркор бўлиб кета оладими? Бу саволни бежиз қўйётганимиз йўқ. Зеро, тадбиркорлик сиртдан қараганда, жозибали касб ҳисобланса-да, унинг машаққатларини фақат шу соҳада ўзини сынаб кўрганлар ва бу синовлардан муваффақиятли ўтганлар яхши билладилар.

Эркин Жумаевнинг айтишича, Ўзбекистон Республикаси Солиқ кодексининг 375-моддасига киритилган ўзгартиришга мувофиқ, касб-ҳунар коллежлари битирувчилари коллежни таъминлагандан кейин ўн икки ой ичида яқка тартибдаги тадбир-

кор сифатида давлат рўйхатидан ўтган саналдан эътиборан қатъий белгиланган солиқни тўлашдан олти ой мuddатга озод этилиши назарда тутилган. Бу ҳам бўлса, ёш тадбиркор учун бир кўмак, имтиёздир. Токи, у бизнесда ўз ўрнига эга бўлсин, тадбиркор сифатида ўзини намоён қила олсин. Бироқ, дейди мутахассис, яқка тартибдаги тадбиркор сифатида давлат рўйхатидан ўтган пайтдан бошлаб ўн икки ой ичида фаолияти тугатилган ёки уч ва ундан кўп ойга тўхтатиш тақдирда, қатъий белгиланган солиқ фаолият амалга оширилган бутун давр учун тўлашни унутмаслик керак.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2015 йил 15 майдаги «Хусусий мулк, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ишончли ҳимоя қилиш таъминлаш, уларни жадал ривожлантириш йўлидаги тўсиқларни бартараф этиш чора-тадбирлари тўғрисида»ги фармони талабларига мувофиқ, 2015 йилнинг 1 июлидан яқка тартибдаги тадбиркорларга фаолиятдан келиб чиққан ҳолда, ҳар бир ёлланган ишчи учун пенсия жамғармасига энг кам иш ҳақининг 50 фойзи миқдорда суғурта бадали ва яқка

тартибдаги иш берувчи тадбиркор учун белгиланган солиқ ставкасининг 30 фойзи миқдорда солиқ тўлаш шарти билан бир нафардан ўч нафаргача ишчи ёллаш ҳуқуқи берилган.

Яқка тартибдаги тадбиркорлар касб-ҳунар коллежи битирувчиларини ишга ёллаган ҳолларда коллежни битиргандан бошлаб ўн икки ой мобайнида ёлланма ишчилар учун белгиланган солиқдан озод этилиши белгиланб қўйилган.

Албатта, суҳбатдошимиз айтганидек, бўлажак тадбиркорлар учун кўп имкониятлар яратилган. Бироқ имтиёзлардан амалиётда фойдаланиш даражаси қандай? Ёшлар кези келганда ўз ҳақ-ҳуқуқларидан фойдаланма олаётими? Бу саволни қўйишимиз ҳам бежиз эмас. Зеро, 19-20 ёшлардаги йигит-қизлар нафақат давлатимизнинг ғамхўрлигига, балки жамиятининг рухий-маънавий, мутахассисларнинг ҳуқуқий ёрдамларига муҳтож бўлади. Ана шу кўмак кўрсатилса, бас, келгусида улар ўз фаолиятлари билан эл-юртга жуда катта фойда келтиришади.

Ғолибжон АБДУЛЛАЕВ
Андижон вилояти

ОАВ: КОРРУПЦИЯ жамиятни емирувчи иллатдир

ТАҲЛИЛ

Мамлакат тараққиёти ва унинг миллий хавфсизлигига раҳна соладиган иллатлардан бири коррупциядир. Бугун мазкур «касаллик»дан буткул қутулган давлатни топиш амримаҳол. Коррупцияга қарши курашиш, уни бартараф этиш бўйича ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари ва жамоатчилик томонидан турли тадбирлар амалга оширилмоқда.

Коррупцияга дуч келганим йўқ, деб ҳеч биримиз айта олмаймиз. Кунора бўлмаса-да, ойда бир бора мактаб, болча, поликлиника ёки бошқа жойларда ноқонуний йиғимларнинг гувоҳи бўлаёмиз, олий таълим муассасаларида таҳсил олаётган фарзандимизнинг имтиҳонларини яхши топириб олиши учун пул берамиз. Бу ўз навбатида коррупция эканини ва унга барчамиз йўл очиб бераётганимизни англамаймиз. Коррупцияни қанага менгзасак бўлади. У инсон қонини сўриб олганча қўймайди. Коррупция эса давлат ва жамият вужудига ёпишган иллатдир. Уни енгиш учун кенг жамоатчиликнинг бирдамлиги бўлиши шарт. Шу билан бирга ҳуқуқий маданиятнинг ҳам ҳар бир инсонда юксалиши тамағирлик йўқ, деб жавоб беришга замин бўлиши мумкин. Порахўрлик ва тамағирликка қарши курашишда куч тизимлари билан бир қаторда жамоат ташкилотлари ва оммавий ахборот воситаларининг ўрни муҳим саналади. Айниқса, оммавий ахборот воситалари кучидан оқилона фойдаланган ҳолда бу иллат илдизига болта уриш мумкин.

Яқинда Ўзбекистон мустақил босма оммавий ахборот воситалари ва ахборот агентликлари кўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш жамоат фонди томонидан мамлакатимизда фаолият олиб бораётган ОАВ вакиллари иштирокда «Жамиятда коррупцияга нисбатан мurosасиз муносабатни шакллантириш, коррупция ҳолатларининг олдини олиш бўйича фуқароларнинг ҳуқуқий

они ва маданиятини ошириш масалалари» мавзусида республика анжумани ўтказилди.

Тадбирда Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси, Адлия вазирлиги, Хотин-қизлар қўмитаси, Фуқаролик жамияти шаклланишини мониторинг қилиш мустақил институти вакиллари иштирок этдилар.

— Ушбу анжумани ташкил этишдан асосий мақсад — 2017 йил 4 январда қўлга кирган Ўзбекистон Республикасининг «Коррупцияга қарши курашиш тўғрисида»ги қонунни ижросини таъминлашда ОАВ иштирокини кенгайтиришдир, — деди Ўзбекистон Мустақил босма оммавий ахборот воситалари ва ахборот агентликлари кўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш жамоат фонди директори Абдулазиз Абдуллаев. — Хабарингиз бор, жорий йилнинг 2 февралда Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг «Коррупцияга қарши курашиш тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунининг қоидаларини амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори ҳам қабул қилинган эди. Мазкур қонуннинг мазмун-моҳиятини кенг тарғиб қилиш ҳамда ОАВда коррупцияга қарши кураш масалаларини ёритиш бўйича касбий билим ва кўникмаларни ошириш журналистларимиз олдида турган муҳим вазифалардан бири саналади. Мамлакатимизнинг 26 йиллик мустақиллик даврида инсон, унинг ҳуқуқ ва эркинликлари, қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш борасида салмоқли ишлар амалга оширилди. Ушбу йўналишда миллий қонунчиликни тараққий эттириш ва тақомиллаштириш оммавий ахборот

воситаларини ушбу жараёнга фаол жалб қилиш, инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилишнинг таъминлашнинг ўзига хос моделини яратиш бўйича амалга оширилган кенг қўлмали ишловлар шулар жумласидандир. Коррупцияга қарши курашиш борасида кўллаб халқаро ҳужжатлар ишлаб чиқилган. Айни вақтда, мамлакатимизда бу борада қабул қилинган халқаро ҳужжатларни ратификация қилиш билан бирга коррупция ва жиноятчиликка қарши курашиш ҳамда унинг олдини олишга қаратилган миллий ҳуқуқий база ва тизимли амалиёт шаклланди.

— «Коррупцияга қарши курашиш тўғрисида»ги Қонунда фуқароларнинг бу борадаги ҳуқуқлари тўла кафолатланган, — деди Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси Уюшган жиноятчилик ва коррупцияга қарши курашиш бошқармаси прокурори Каримжон Мусоайхон. — Қонунга биноан, жисмоний ва юридик шахсларнинг коррупцияга оид ҳуқуқбузарлик фактларига доир мурожаатлари тўлиқ, ҳолисона ва ўз вақтида қўриб чиқилади. Коррупцияга оид ҳуқуқбузарликлар тўғрисида ахборот берган шахсларнинг ҳимоя қилиниши таъминланади. Айни пайтда «2017–2018 йилларга мўлжалланган коррупцияга қарши курашиш бўйича давлат дастури» тасдиқланди. Коррупцияга қарши курашиш бўйича республика идоралара-

ро комиссияси тузилди. Мазкур комиссия коррупцияга қарши курашиш соҳасидаги давлат дастурларининг ва бошқа дастурларнинг ишлаб чиқиши ҳамда амалга оширилишини ташкил этади.

Халқимизнинг том маънодаги адолат қарор топган жамиятда яшаш учун нафақат масъул шахслар, балки ҳар бир фуқаро ўз ҳиссасини қўшиши зарур. Бу фуқароларимизда коррупцияга, аниқроқ айтганда, ҳар қандай қонунбузарликка нисбатан мurosасизлик кайфияти, маданияти шаклланишига ҳам боғлиқ. Чунки ҳар қандай қонунбузарлик содир этилишига, кўпайишига кўп ҳолларда ўзининг бефарқлигимиз, лоқайдлигимиз сабаб бўлади. Барчаннинг яқинлиги, юрт тақдирига дахлдорлиги ҳар қандай иллатнинг батамом барҳам топишига хизмат қилади.

Анжуманда ОАВнинг коррупциянинг ривожланиши ва унинг яширин механизмларини очиш имконияти алоҳида таъкидланди. Журналистлар, жамоатчилик назорати тузилмалари билан яқин ҳамкорлик қилиб, ахборот-маърифий ёки профилактика ишларини бажаради. ОАВ вакиллари, Интернет веб-сайтлари ва давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари ўртасида ўзаро ижтимоий шериклик асосида ҳамкорлик алоқаларини олиб бориш, Қонунда белгиланган вазифаларнинг бажарилиши

устидан кенг жамоатчилик назоратини ўрнатишда ОАВнинг ролини ошириш, қонун доирасида амалга оширилаётган ишларни ОАВда кенг, тизимли ёритиш ва бунда ҳар бир фуқаронинг шахсий позициясини шакллантириш муҳим аҳамият касб этади.

Очик мулоқот, баҳс-мунозара тарзида ўтган анжуманда Қонуннинг мазмун-моҳиятини кенг тарғиб этишда ОАВ олдида турган энг муҳим долзарб масалалар юзасидан фикр алмашилди. Журналистик суриштирувни ўтказиш ва ушбу мазмунли таҳлилий ёритиш бўйича билим ва касбий кўникмаларни ўзлаштиришга оид масалалар атрофича муҳокама қилиниб, зарур тақлиф ва тавсиялар берилди.

Анжуман сўнгидеки Ўзбекистон мустақил босма оммавий ахборот воситалари ва ахборот агентликлари кўллаб-қувватлаш ва ривожлантириш жамоат фонди томонидан «2017–2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси»ни «Халқ билан мулоқот ва инсон манфаатлари йили»да амалга оширишга оид Давлат дастури»нинг бажарилиши устидан кенг жамоатчилик назоратини ўрнатишда ОАВнинг роли» лойиҳаси иштирокчиларига компьютер жамланмаси тақдим этилди.

Жобир ХҲАКУЛОВ

УЧРАШУВ

Тўн кийилса, от минилса, таом ейилса яхши. Шу маънода ижодий жамоа, жамоатчи мухбирлару ноширларнинг заҳматли меҳнати билан юзага келадиган, алоқа ходимлари томонидан тарқатиладиган газета ҳам ўқилса, муҳим янгиликлар, ҳозиржавоб фикри ва таҳлилдан ўқувчилар баҳраманд бўлишса яхши. Бунинг акси бўлса, шунча меҳнат, ҳаракат елга совурилади.

Пойтахтда ҳам ўқилаётган «ЗАРАФШОН»

Самарқандда чоп этиладиган «Зарафшон» газетаси вилоят нашрлари орасида ижодкорларнинг мустақил фикри, қузатуви, эълон қилинаётган материалларнинг жанр жиҳатидан хилма-хиллиги, таҳлил ва талқиндаги жиддияти билан алоҳида ажралиб туради. Газетанинг давлат, нодавлат ташкилотлар, ўқув юртлари ва меҳнат жамоалари билан бевосита ҳамкорлиги, жамоатчи мухбирлар билан ишлаши, таҳририятга йўлланаётган хат-хабарларга алоҳида эътибори, газета материаллари таъсирчанлигини аниқлаш юзасидан ўтказадиган мониторинг натижаси ўларок, «Зарафшон» фақат Самарқандда эмас, бошқа вилоят ва шаҳарларда ҳам қизиқиш билан ўқилади.

Таассуфки, таҳририятлар орасида эълон қилинаётган материалларига газетхонлар муносабатини аниқлаш, танқидий чиқишлар юзасидан қандай чора-тадбирлар қўрилатганига қизиқиш, бу тўғрисида газетхонларни ҳабардор қилиш билан шуғулланмайдиганлари ҳам бор. Ҳолбуки, кўп муаммолар газета саҳифаларига олиб чиқиши биланқўз ўз-ўзидан ҳал бўлмайди. Унга турли шаклдаги жамоатчилик диққатини тортиш зарур бўлади. «Зарафшон» газетаси бу борада катта тажрибага эга эканини эътироф этиш зарур.

Газета саҳифаларида турфа фикр-мулоҳазалар, масъул лавозим эгаларининг газетхонлар саволларига жавоблари, ҳисоботлар ва уларга таҳририятнинг шарҳлари мунтазам эълон қилинади, муаллифлар вилот ҳаётида учраб турадиган нуксонларни ошқорлаш танқид қиладилар.

Газетачиликда сарлавҳа, руқна, муаммонинг ўрганилиши ва қўйилиши, мақсаднинг аниқлиги катта аҳамиятга эга. Газетанинг «Раҳбарга саволингиз борми?», «Виджоннинг бугунги сўроғи», «Хат таҳрирсиз босилмоқда», «Муштарий фикри», «Конвертлар очилганда» каби руқналари, айтиш зарурки, бошқа нашрларда деярли учрамайди. Чунки бу руқналарда материал тайёрлаш ва уни ўқувчи, жамоатчиликка ҳавола этиш учун маҳорат билан бирга ижодий журъат ҳам керак. «Зарафшон»чилар бу масъулиятни вазифани талаб даражасида бажариб келишгаётгани ҳар жиҳатдан эътирофга молик. Ишга бундай ёндашув ўқувчининг ўзи мутлоа қилаётган газетга ишончини мустаҳкамлайди, унда бундай нашр билан ижодий ҳамкорлик қилиш истаги пайдо бўлади.

Ўзбекистон Миллий университети журналистика факультети ўқитувчи ва талабалари, мана, бир неча йилдирки, «Зарафшон»чилар билан самарали ҳамкорлик қилиб келади. Газетанинг ҳар бир сони ўқув машғулотида таҳлил қилиниб, ютуқ-камчиликлари юзасидан баҳс-мунозара бўлиб ўтади, газета бош муҳаррири Фармон Тошев талабалар билан мунтазам равишда учрашиб, бўлажак ҳамкасбларимизни таҳририятнинг бугунги ва яқин келгусидаги ижодий режалар билан таништирилади. Магистратура бўлими талабаларининг газета фаолиятига доир таҳлилий мақолалари «Зарафшон» саҳифаларида эълон қилингани, Олий журналистика курси битирувчисининг илмий иши услубий қўлланма ҳолида чоп этилгани бу ҳамкорлик қандай натижа бераётганини кўрсатиб турибди.

Яқинда пойтахтимиз марказида бир неча йиллардан бери фаолият юритиб келаётган ўзига хос шахмат академиясида «Зарафшон» ва «Самарқандский вестник» газеталари бирлашган таҳририяти ходимларининг мухлислар, танқидий журналистлар, Ўзбекистон Миллий университети ва Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети журналистика факультетлари талабалари ҳамда педагог-ўқитувчилари билан навбатдаги учрашуви бўлиб ўтди. «Халқ билан мулоқот ва инсон манфаатлари йили»да бирлашган таҳририят бош муҳаррири Фармон Тошев таҳририятда амалга оширилаётган ишлар, ижодий ходимларнинг янги режалари, газетхонларнинг мурожаатлари билан ишлаш тажрибалари хусусида сўзлаб берди. Устоз журналист ва олимлар Сайид Умиров, Хуршид Дўстмуҳаммад, Аҳмаджон Мелибоев, Сувонкул Мелиев, Шухрат Жабборов, Ҳабибулла Темиров, Норбобо Шакарров, Асад Дилмурод, Тўлқин Ёшбеков ва бошқалар ўз сўзларида газета материалларининг таъсирчанлиги, вилоят ижтимоий-сиёсий ва маданий ҳаётини ёритишдаги ҳозиржавоблигини алоҳида таъкидлаб ўтдилар.

Учрашув сўнгидеки ижодкорлар ўртасида шахмат беллашуви бўлиб ўтди. Ушбу тадбир қатнашчиларига бирлашган таҳририятнинг эсдалик совғалари топширилди.

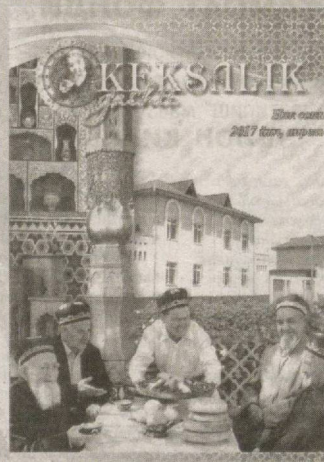
Ш.КОМИЛОВА

М.АХМАДЖОНОВ

“КЕКСАЛИК ГАШТИ”

ЯНГИ ЖУРНАЛ

Хотира ва Қадрлаш кўни арафасида «Нуроний» жамғармаси муассислигида — «Кексалик гашти» журналининг илк сони нашрдан чиқди.

Ижтимоий, маънавий-маърифий, адабий-бадиий, безакли олийк журналининг дастлабки саҳифасида «Нуроний» жамғармаси бошқарув раиси Шухрат Жалиловнинг «Эътибор ва эъзо» сарлавҳали мақоласи эълон қилинган.

Юзидан нур ёғилиб турувчи нуронийларни кўрганимизда беихтиёр кўнглимиз ҳам равшанлашади. Ҳа, кексалик — умрнинг гултожи. Шу маънода Ўзбекистон халқ ёзувчиси Худойберди Тўхтабоевнинг «Сув қузда тиниқ бўлади» номи мақоласида кексаликнинг фазли ва моҳияти ҳақида мулоҳаза юритилган.

Нуроний отахонларимизнинг бугунги тараққиётимизга қўшаётган ҳиссалари ва уларнинг фаолияти ҳақида Олимжон Назаровнинг қисқоққа қайтувчи «Боботеглик бобон» очерки, Бехзод Акбаров қаламига мансуб юз ёшга кирган отахон ҳақидаги «Қамолотнинг асрлик йўли» ҳамда таниқли олим Шабот Хўжаев тўғрисида ҳикоя қилувчи «Нурга йўрилган ҳаёт» каби лавҳалар эълон қилинган.

Бундан ташқари журналда Ўзбекистон халқ шоири Эркин Воҳидов ҳамда Искандар Раҳмон,

Негмудод Гулиев каби шоирларнинг асарларидан намуналарни ўқийшингиз мумкин.

Нашрнинг «Самимий гурун» руқнада таниқли адабиётшунос олим, академик Азизхон Қаюмовнинг мулоҳазалари журналхонни ўйлантириб, фикрлашга чорлайди. Журналдаги Хотира ва Қадрлаш кўнига бағишланган қўсқаҳфа, шукроналик ҳамда бағрикенглик мавзусидаги лавҳалар, қизиқарли мақолалар ўқувчиларга катта маънавий ва маърифий озуқа беради, албатта.

Ҳаётимиз фаровонлигини барқарор этиш, яратувчилик қўламини кенгайтириш ҳамда юртимизда тинчлик ва хотиржамликни таъминлашга, ёшларимизни ватанпарварлик руҳида тарбиялашга ўзларининг ҳиссаларини қўшаётган нуронийларимиз ҳаёти ва фаолиятини ёритишга бел боғлаган таҳририят жамоасига хайрли ишларида омад тилаб қоламиз!

ШОҲСАНА МУРОДИЛЛАЕВА

КОНФЕРЕНЦИЯ

Миллий матбуот марказида «Оммавий ахборот воситаларида тил, услуб, таҳрир масалалари» мавзусида V анъанавий илмий-амалий конференция ўтказилди. Унда профессор-ўқитувчилар, устоз журналистлар, мустақил тадқиқотчилар, талабалар, ОАВ вакиллари иштирок этди.

Тил, услуб ва таҳрир сабоқлари

Хар бир нутқ уч қисмдан: кириш, асосий қисм ва хулосадан иборат бўлиши керак. Ёш журналистлар учун нутқ техникаси, тана тили (мимикалар, ишоралар), мулоқот жараёнида эътибор берилиши керак бўлган жиҳатлар ҳақида маълумотга эга бўлиш муҳим аҳамият касб этади. ЎЗМУ журналистика факультети ўқитувчиси, доцент Лафозат Тошмуҳаммедовнинг маърузаси шу ҳақида бўлди.

Тарихни ўрганишда тарихий асарларнинг аҳамияти катта. Бундай китобларда ўтмишимиз образлар, бадиий тасвирий воситалар асосида жонланган ва улар китобхонга ўша давр нафасини туйиш, тасаввур қилиш имконини беради.

— Мен ушбу конференцияда иккинчи бор маърузачи сифатида иштирок этаёпман. Бу галги танланган мавзунинг «Юлдузли тунлар» бадиий-тарихий асарининг тили ва услуби» деб номланади. Нутқимизда Примқул Қодировнинг ёзувчи сифатидаги маҳоратини очиб беришга ҳаракат қилдим, — дейди ЎЗМУ журналистика факультети магистранти Гулрухсор Худойбердиева.

— Тарихий асарларни яратиш мураккаб бўлиб, асар қаҳрамонининг у яшаган даврдаги ижтимоий мавқеини бугунги кун нуктаи назардан баҳолаш, пейзаж лавҳаларини, қаҳрамонлар портретини,

тимсоллар руҳиятини мозий нуктаи назардан ифода этиш каби вазифаларни аъло даражада уйдалаган ёзувчининг сўз сеҳридан фойдаланиш тажрибаси эътирофга лойиқ.

Конференция материаллари илмий тўплам сифатида нашрдан чиқарилди. Анжуманда фаол иштирок этганлар ва ҳамкорлик қилиб келаятган газета таҳририятлари диплом билан тақдирланди.

— Миллий журналистикамизда сўз танлаш, айтилаётган фикрларни тўғри ва содда тилда халққа етказиш масаласи долзарблик касб этмоқда. Бугунги конференция ҳам мана шу масалаларга янгича қараш билан ёндашишга ундагани билан аҳамиятга эга. «Тил ва адабиёт таълими» журнали муҳаррири Зокир Шоимов. — Умуман олганда, ОАВ томонидан халққа тақдим қилинаётган ҳар бир материал пухта ўйланган режа, асосли фикр, малакали таҳрирдан ўтган ҳолда намоён бўлиши керак. Шунда журналист ўз олдига қўйган мақсадларига эришади.

Мазкур илмий-амалий конференция бўлажак журналистларнинг билим, малака ва тажрибасини, журналистик меҳнат самардорлигини оширишга хизмат қилувчи илмий-амалий мактаб вазифасини ўтади.

УРУШНИНГ НОМИ ЎЧСИН ЖАҲОНДА

ШАРҲ

1941 йил 22 июнь тонгида халқимизнинг ҳам тинч ҳаёти издан чиқди. Ўша куни кўчаларга ўрнатилган радиокарнайлар “Уруш бошланди” деган совуқ ва даҳшатли хабарни тарқатди. Қайғу-алам, айрилик, жудалик ҳеч бир уйни четлаб ўтмади. Уруш — бу ўлим, қон, очарчилик, вайронагарчилик, касаллик, етим болаларнинг кўз ёшлари демакдир. Урушнинг энг жиддий талофати — бу бегуноҳ ва навқирон инсонларнинг ҳалок бўлишидир.

Бугун ер шарининг турли бурчларида кузатилаётган қирғинбарот, қуроли тўқнашувлари кузатар эканмиз, замонамизнинг энг долзарб муаммоларидан бири тинчлик бўлиб қолаётганини англаймиз. Жаҳоннинг турли минтақа ва ҳудудларида қарама-қаршилик ва зиддиятлар, қонли можаролар, халқаро терроризм, экстремизм, наркотрафик каби хавф-хатарлар тобора кучайиб бормоқда, фашизм деган бало яна бош кўтармоқда, миллатчилик, шовинизм сингари офатлар яна майдонга чиқмоқда.

Дунёда глобаллашув жараёни шиддат билан кечмоқда. Жаҳоннинг кўплаб мамлакатларида ёшлар турли интиқ ва таҳдидлар, ижтимоий сайтларда тарғиб этилаётган бузғунчи ғоялар таъсирига тушиб қолмоқда. Таҳлилчиларнинг фикрича, терроризм бир қатор салбий оқибатларни келтириб чиқармоқда. Яқин Шарқ мамлакатларида болалар кўп ҳолларда катталарнинг вазифасини ўз зиммасига олмақда. Кўп ҳолларда болалар “қонли театр”нинг томошабини эмас, балки иштирокчисига айланиб қолмоқда. Бугунги урушлар нафақат жиноий нукта назардан, балки ахлоқий жиҳатдан ҳам жирканч тусга кириб бораётгани аён бўлаётган.

Қуроли тўқнашувлар нафақат уруш давом этаётган мамлакатлар, балки бутун дунё халқларининг ташвишига сабаб бўлмоқда.

Маълумки, ислом динида тинч аҳолини ўлдирish, болалардан урушда фойдаланиш қатъиян тақиқланади. ДАИШ эса ислом тақиқлаган амалларни қилмоқда. Уларни “Ислом давлати” деб

эмас, минтақадаги бошбошдоқликдан фойдаланиб қолаётган террор гуруҳи деб аташ тўғрироқ бўларди.

ДАИШ ва унинг атрофида юз бераётган воқеалардан азият чекмоқда. Бугунги кунда дунёда ислом деганда кесилган каллалар, қотилликлар, портлашлар, хунрезиклар тушуниладиган бўлиб қолди. Бу ташкилот Ироқдаги Буку қамқоқхонасида пайдо бўлгани айтилади. “Қамқоқхона деган “олий ўқув юрти” тугатилганидан кейин уларнинг битирувчилари олган “илм”ларини ҳаққа татбиқ қилишни бошлаганлар. ДАИШ саҳнага чиққанда воқеаларнинг боришини кузатиб турганлар ҳайратда қолишди. Бу ҳаракат қаердан пайдо бўлганини, унинг ортда ким турганини тушунмасдан, ҳамманинг боши қотди. ДАИШчилар қилаётган ишларнинг мантигидан одамларнинг ақли лол қолди. Бўлаётган ишларнинг барчаси Ислом номидан амалга оширилди. Аммо ҳақиқий мусулмон уламолар ва ташкилотлар ДАИШ ва унинг фаолиятини қоралаб чиқдилар ҳамда мусулмон оммасини уларга қўйилмасликка чақирдилар.

Сўнги пайтларда Европа мамлакатларида ўзини ўлимга маъқум қилганлар (улар худкуш террорчилар дейилмоқда) томонидан террор ҳодисалари содир этилмоқда. Бир қатор таҳлилчилар “бир кишидан иборат армия” пайдо бўлганидан огоҳлантирмоқда.

Худкуш-террорчилар энг кўп Афғонистонда фаолият юритиш тан олинади. Худкуш террорчилар кўпроқ япон камикадзеларининг тажрибасидан фойдаланишлари айтилади. Маълумки, Иккинчи жаҳон уруши йилларида камикадзелар ўз ҳаётларини қурбон қилган ҳолда душман самолёт

Ўтлари ва кемаларини портлатиб юборишган.

Сўнги вақтларда терроризмнинг янги кўриниши пайдо бўлди. Авваллари портловчи мосламалардан кенг фойдаланилган бўлса, эндиликда террорчилар юк машиналаридан фойдаланишмоқда. Террорчиликнинг янги кўринишида ортиқча куч сарфланмади. Махсус хизматларнинг эътибори ҳам жалб қилинмади. Ўлиб кетган террорчининг сўроқ қилишининг имкони ҳам, илҳом ҳам йўқ. Бу каби террор ҳодисалари кўпроқ жамиятнинг руҳиятига таъсир қўрсатади. Маълумки, ақка террорчилар томонидан содир этилган ҳодисалар учун ҳукумат жавоб чораларини кўра олмайди. Террор сўзининг маъноси ҳам “қўрқув тугдирмоқ” деган маънони англатади. Жамиятда кўрқув ва ваҳима туғилди, бу террорчилар ўз мақсадларига етганидан далолатдир.

Яқинда Санкт-Петербург метросида ўз берган ҳодисалар кейин Э.Снауден берган баёнот диққатимизни тортди. У бу ҳодисага катта эътибор қаратмасликни, шовиш-шошарлик билан худкуш чиқармасликни сўраб оммавий ахборот воситаларига қарата мурожаат қилган эди. Ҳақиқатан ҳам ОАВ террор ҳодисаларини кенг ёритар экан, бундан террорчилар бир қоп семириши аниқ. “Шаҳидлар”дан қаҳрамон яратилар экан, террор ташкилотлари ўз сафларига янги террорчиларни жалб қилиш имконияти яратилди.

Авваллари худкуш-террорчилар камбағал оилаларнинг фарзандлари экани айтилди.

Таҳлилчиларнинг фикрича, худкуш террорчилар нима учун ҳаётларини қурбон қилаётганларини билишмайди. Улар ёлгоннинг қурбонига айланишган. Худкушлар ўртача 20-30 ёшларда бўлиб, кўп ҳолларда

улар орасида аёллар ҳам учраб туради.

Бўлажак террорчилар бир неча каналлар орқали жалб қилинади. Бу борада оммавий ахборот воситалари, интернет, ижтимоий тармоқлардан кенг фойдаланилади. Яқкама-яқка суҳбатлардан ҳам ҳозирча воз кечилмаган. Шарқ халқлари ўзaro суҳбатларга катта аҳамият беришади. Халқаро терроризмнинг тегиригига интернет тармоғи сув қуйиб туришдан кўз юмиб бўлмайди. Ишонч билан айтиш мумкинки айтиш дамба “терроризм” деган тушунча пайдо бўлган. Бунинг оқибатида терроризм Европа мамлакатларида оддий ҳолга айланиб бормоқда. Чунки европалар бир террор ҳодисасини унутмасларидан туриб иккинчиси содир этилмоқда. “Террор молекуласи” аста секин жамият ичкарисига кириб бормоқда. Ёлғиз террорчининг миёсида нима борлигини ҳеч ким билмайди. Бироқ террорчининг ўзи ёлғиз эмаслиги, унинг ортда бошқарувчи “марказ” борлиги тан олинади. Улар қанчалик ёлғиз бўлмасин, раҳбарларининг чизган чизигидан чиқишмайди ва уларнинг режасига биноан ҳаракат қилишади. Террор гуруҳларининг раҳбарларини оддий ва тасодифий одамлар деб бўлмайди. Улар халқаро марказларда яхши тайёргарликдан ўтиб қайтишган.

ДАИШ ўзагини Ироқ аймақсининг бир вақтлар АҚШ ва Буюк Британияда таълим олиб келган собиқ офицерлари ташкил қилиш ҳеч кимга сир эмас.

Европадаги террор ҳодисалари одамларни доимий равишда таҳликада ушлаб туришни мақсад қилиб олган. Бу ҳужумлар ортда бир киши эмас, балки бутун бошли бошқарув тизими ва қоманда тургани аниқ. Айрим ҳарбийларнинг фикрича, халқаро террор ташкилотлари Яқин

Шарқ ва Шимолий Африка мамлакатларида ўз таъсирини йўқотиб бораётгани учун ҳам “қўхна қитъа”да “ёлғиз бўрилар” (уларни шоқол дейиш тўғрисида) деб аталмиш террорчилардан фойдаланмоқда.

Терроризм ҳомийлари ўзларини ҳеч қачон метро вагонларининг тагига ташламайди. Улар мусулмон давлатларининг ички душманларидан фойдаланишади. Бунинг учун ўзини мусулмон деб билган ҳар қандай киши қўзини каттароқ очиши, ақлини ишлаштириш керак. Ортида ўзи мансуб бўлган миллат, халқ ва дин турганини унутмаслиги лозим.

Бугунги кунда террорчилик ҳодисаларини уюштиратганларни ҳам бемалол шуҳратпараст Герострат авлодлари деб аташ мумкин. Чунки, Герострат тарихдаги биринчи ва охири Герострат эмаслиги аниқ. Шу ўринда буюк шоиримизнинг “Шуҳрат қолдирмоққа Геростратдек Диана маъбудини ёқмоқ шарт эмас. Кўпларнинг бахтига ўзликни жамлаб шу улғу бинога бир гишт қўйсак бас”, деган сатрларни эслаб ўтиш ўринли, деб ўйлаймиз.

Дарҳақиқат, бугун жаҳонда рўй бераётган қирғинбарот, қуроли тўқнашувларни кузатиб туриб, тинчлик замонамизнинг энг тансиқ ва азиз каломига айланиб қолганини англаймиз. Эна сайёрамизни урушлардан, зуравонликлардан, жиноятлардан холи қилиш бугун олам ақлининг олдида турган ҳам қарз, ҳам фарздир.

Бугунги кунда, ҳар бир киши, айниқса ёш авлод тинчликнинг қадрига етиши керак. 9 май — Хотира ва Қадрлаш кунига биз бугунги тинч ва осуда ҳаётимиз учун курашган ота-боболаримиз хотираси олдида таъзим қилиб, уларнинг қаҳрамонликларини ёдга оламиз. Биз Иккинчи жаҳон уруши даҳшатларини унуттишга, бу каби урушларнинг такрорланишига йўл қўйишга ҳаққимиз йўқ. Осуда осмон остида туғилган ҳозирги авлод уруш ҳақида кино, китоб ва ота-оналарининг ҳикоялари орқали хабардор. Тилагимиз шуки, улар ҳеч қачон урушларнинг бевосита иштирокчисига айланишмасин. Инсонга ҳаёт бир марта берилади. Мана шу ҳаётни куч билан тортиб олишга ҳеч кимнинг ҳаққи йўқ.

Шарофиддин ТўЛАГАНОВ

БУ ТУРФА ОЛАМ

МУЗ ЁРИЛИШИ ТЕЗЛАШМОҚДА

Геологлар Антарктида қитъаси атрофидаги Ларсен музликларига катта ёриқ борлигини аниқлашди. Бу ўтган йили декабрда дарз кетган жойдан ўн километр нарида жойлашгани маълум бўлди. Олимлар фикрича, музлик катта айсберг ҳосил қилиб, охири-оқибат ўз жойидан кўчиши мумкин.

Янги пайдо бўлган ёриқ узунлиги 160 километр бўлган асосий ёриқнинг тармоғи экани ҳам аниқланган. Мутахассислар ўтган йили дарз кетган жойни кузатишганда, унинг узунлиги ўзгармаган бўлсада, энига кенгайишда давом этаётгани маълум бўлган. Олимлар бундай ўзгариш кейинроқ беш минг квадрат километрлик ҳажмдаги музни жойидан кўчириб кетиши мумкин. Улкан айсбергнинг ҳосил бўлиши океан сувини кўтармаган, аммо муз ёрилиши тезлашмоқда. Бунга асосий сабаб Ердаги иқлим ўзгаришлари деб баҳоланаётган.

Шу боис халқаро комиссия дунёдаги энг йирик денгиз қўриқхонасини ташкил этиш масаласини кўриб чиқишга киришган.

“FACEBOOK”ДА ЯНГИ ЎЗГАРИШЛАР

“Facebook” асосчиси Марк Цукерберг ижтимоий тармоқ қондаларини бузувчи контентга қарши кураш режалари билан ўртоқлашди. Компания

бутун дунё бўйлаб қўшимча уч минг кишини ишга ёллаб, улар ёрдамида фойдаланувчилардан келиб тушаётган шикоятларни тезкор кузатиб боради. Айни пайтда 4,5 минг киши шу масалада ишлаётган бўлиб, шунинг билан давомда амалга оширилиши режалаштирилган.

Апрель ойининг ўрталарида фойдаланувчи Стив Стивенс ўз саҳифасида Огайо штатининг Кливленд шаҳрида бир кекса кишининг ўлдирлиши ақс этган видеоларни жойлаштирган эди. Кейинчалик қотил ўзини ҳам ўлдирди. Кўпчилик ушбу видео бир неча соат давомида тармоқда қолгани учун “Facebook”ни танқид остига олган эди. Шунинг учун ижтимоий тармоқ постинглар устидан шикоят қилиш механизмининг соддалаштирилган бўлди. Шу йўл билан Марк Цукерберг “Facebook” орқали қотилликлар ва худкушликлар видеолари намоён қилиниши билан боғлиқ воқеаларга қарши чора қўрилишини билдирди.

ИНСОН БОШИНИ КЎЧИРИБ ЎТКАЗИШ ИМКONI ПАЙДО БЎЛДИ

Энг муҳим аъзо — бошни кўчириб ўтказишга уринишлар XX асрнинг бошидан буюн давом этиб келмоқда. 1908 йилда америкалик физиолог Чарлз Клод Гатри дунёда биринчи бўлиб бундай операцияни муваффақиятли амалга оширган. У итнинг бошини кўчириб ўтказган, бироқ қўрилган аъзо фаолият кўрсатмаган. Ярим асрдан сўнг шифокорлар бу муаммони ҳал қилди ва ҳозирги кунда ит, маймун ва сиқонларнинг бошини кўчириб ўтказиш амалга оширилмоқда.

Инсон бошини кўчириб ўтказиш эса баъзи этик масалалар ва ҳал қилинмаган бир қатор тиббий жиҳатлар сабабли шу вақтгача амалга оширилмаган эди. Орқа миёя билан тана ва бошни бирлаштиришнинг самарали технологияси мавжуд эмаслиги бунга йўл бермаган.

Италиялик нейрорроҳ Сержо Канаверо бу соҳада катта муваффақиятга эришди. Яқинда у уланган миёя мушакларида нейронлар ўсишини акс эттирган фотосуратни эълон қилган ва бу технология инсоннинг бошини кўчириб ўтказиш имконини туғдирди.

Биринчи бемор владимирлик ёш муҳандис Валерий Спиридонов бўлиши керак эди. У камбё генетик касалликка учраган бўлиб, ногиронлар арава-часида ҳаракатланади. Бироқ Канаверо бошқа бемор излаётганини маълум қилган. Операция жорий йилнинг декабрь ойида Хитойнинг Харбин шаҳрида ўтказилди. Илмий гуруҳда бошни кўчириб ўтказиш учун бир неча номзодлар бор, уларнинг барчаси тузалмас касалга учраган ва Хитойда яшайди. Тўрт йил давомида операцияга тайёрланган Спиридоновнинг нима учун рўйхатдан олиб ташлангани маълум қилинмапти.

Беморни танлаш ҳақидаги якуний ҳулосани ва инқилобий технологиянинг бошқа тафсилотларини шифокорлар яқин ойларида эълон қилишга ваъда бермоқда. Ҳозирги вақтда Канаверо раҳбарлигидаги илмий жамоа аввал инсон бошини кўчиришга ҳалақит берувчи барча муаммоларни бартараф этган. Италиялик нейрорроҳ операция муваффақиятини тўқсон фоиз деб баҳоламоқда. Операция тахмин қилинганидан кўра енгилроқ бўлади ва қутилганидек унга камида 72 соат талаб қилинмайди.

ҚИСҚИЧБАҚАСИМОНЛАРНИНГ ЯНГИ ТУРИ

Жорий йил 30 апрель куни Жануби-Гарбий Вьетнам дарёлари ва чуқуқ сув объектларини ўрганиш бўйича экспедициянинг биринчи босқичи якунланди. Экспедиция Вьетнам фан ва технологиялар агентлиги ҳамда Россия фанлар академияси Узоқ Шарқ бўлими ҳамкорлигида ташкил этилди.

Ҳафта давомида олимлар сув ва сув ўсимликлари, умуртқасиз жонотлар намуналарини олди, уларда пестцидлар ва оғир металллар мавжудлигини текширди.

Экспедиция аъзолари сув ва қуруқликда яшовчи қисқичбақасимонларнинг ноёб коллекциясини тўплашга муваффақ бўлди. Уларнинг айрим турлари Вьетнамда илк бор топилди.

Интернет материаллари асосида Х.АҲМАДЖОНОВА тайёрлади.

ЭЪЛОН

Тошкент шаҳри, Сергели тумани, Чоштела кўчасида жойлашган Қодирова Нортжонига тегишли бўлган 260-уйнинг кадастр ва маълумотномаси йўқолганлиги сабабли БЕКОР ҚИЛИНАДИ.

ЖУГРОФИЙ САЁҲАТ

Ҳамма томони ЖАР ҳудуди билан ўралган, Африканинг тоғли давлатларидан бири Лесото Қиролиги ўзгача табиати билан ажралиб туради. Унинг пойтахти Масеру шаҳридир.

Ҳудуди 30355 километр квадратни ташкил этган қироликда 222 миллиондан ортиқ аҳоли истиқомат қилади. Давлат тили — сесуто ва инглиз тиллари ҳисобланади. Аҳолининг асосий қисми христиан динининг католик ва протестант мазҳабларига эътиқод қилади. Лесото аҳолисининг тўқсон саккиз фоизга яқини африкаликлардан иборат бўлиб, унинг асосий қисмини суто халқи ташкил қилади. Пул бирлиги — лоти (малоти). Иқлими тропик ва қуруқ континентал бўлган бўлиб январь ойида ўртача йиғирма беш — йиғирма олти, июлда эса ўн даража ҳароратда бўлади. Тоғли ҳудудларида қор доими ёғиб туради.

Мазкур ўлканинг дарёлари гидроэнергияга бой бўлиб, энг каттаси Оранжидир. Лесото тупроқлари мамлакат гарбида қумли, унумсиз. Даштли ҳудудларида галласимон ўсимликлар ўсса, Дракон тоғлари бутазорлар ва ўтлоқларга бойлиги билан ажралиб туради.

Масеру, Лерибе ҳамда Мафетенлар ҳудудига энг йирик шаҳарлардир. Аҳолининг ўн тўққиз фоизига шаҳарларда истиқомат қилади.

Жониворлардан қорамол, қўй, ангор эчкиси, от, хачир, эшак қабилар боқилади. Деҳқончиликда маккажўхори, оқ жўхори, бугдой, арпа, сули, картош-

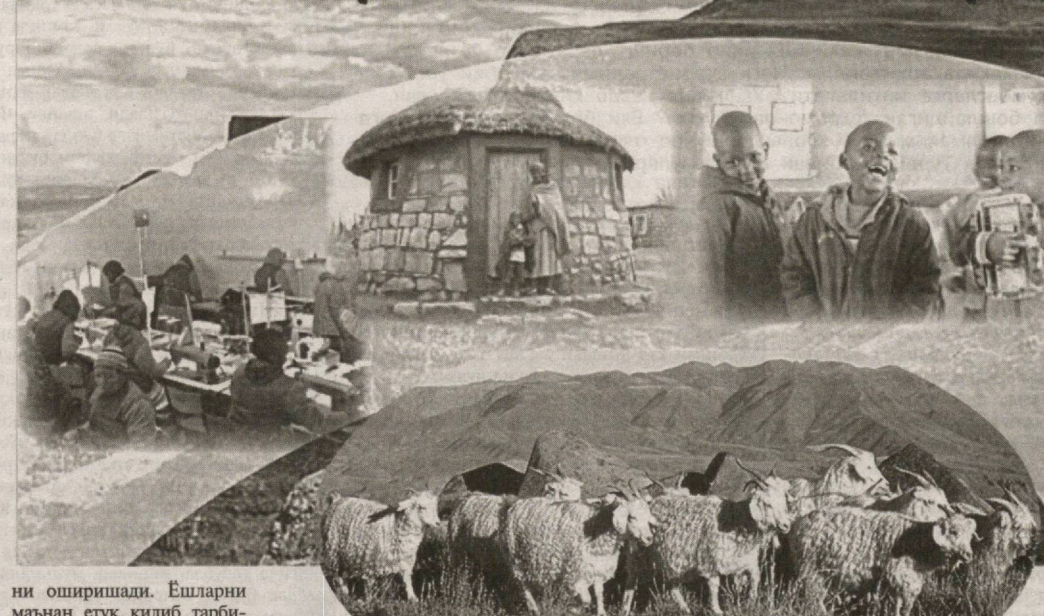
ка ва сабзавотлар етиштирилади.

Эътирофга молик жиҳатларидан бири бу унинг саноатидир. Мамлакатда олмос қазиб оладиган, шам, ўғит, гишт, гилам, кийим-кечак, мебель ишлаб чиқариладиган, телевизор йиғилган корхоналар мавжуд. Кулолчилик, тўқувчилик каби соҳалар ҳам бирмунча ривожланган. Табиий бойликларида қўмир, кварц, уран каби конларнинг борлиги Лесотонинг ютуқларидан биридир.

Мамлакат пойтахтидан ЖАР чегарасигача 1,7 километрни темир йўл ўтган. Масеруда Миллий авиакомпания ва халқаро аэропорт мавжуд. Ташқи савдода экспортнинг саксон беш ва импортнинг тўқсон фоизи ЖАРга тўғри келади. Чет давлатларига қишлоқ хўжалиги маҳсулотли, жун ва жун маҳсулотли, чорва, олмос маҳсулотлари экспорт қилинади. Четдан саноат моллари, озиқ-овқат, нефть, машина-ускуналар келтирилади. Давлат ҳудудида 1986 йилда муомалага киритилган миллий пул бирлиги — лоти (малоти) билан бир қаторда ЖАР пул бирлиги — ранддан бемалол товар олиш-берисидан фойдалана билади.

Бу давлатнинг тиббий хизмати ва маорифи ҳавас қилдиган даражада. Беморларнинг соғлигини янада яхшилаш мақсадида мутахассислар чет элларда ўз билим ва қўникмалари-

Лесото қиролиги ажойиботлари

ни оширишади. Ёшларни маънан етук қилиб тарбиялаш мақсадида 6 ёшдан 14 ёшгача бўлган болалар учун мажбурий таълим жорий қилинган. Бошланғич таълим бепул, аммо ўрта ва олий таълим учун пул тўланади. Бошланғич мактабда ўқиш муддати 7-8 йил, ўрта мактабда эса 5 йил. Йирик шаҳарларидан бири саналган Ромала давлатнинг миллий университети жойлашган. Масеру шаҳрида эса бир қатор таълим муассасалари: қишлоқ хўжалиги коллежи, геология хизмати, қишлоқ хўжалиги тажриба станцияси, университет ва давлат қутубхонаси архиви мавжуд. Лесото бироз кичик ўлка саналса-да, аммо унинг ахборот хизмати етарли даражада яхши фаолият олиб боради. Кундалик газетала-

ри бўлмаса-да, бироқ, давлат телекўрсатувлар эфирга узатила бошланган ва бугунги кунда ҳам аҳолига илҳом беришга ҳужумчи даражада хизмат кўрсатишмоқда. Мамлакатнинг ҳукумат ахборот агентлиги 1983 йилдан буюн фаолият олиб боради.

Ўлканинг асосий аҳолиси, яъни суто халқи таралмасиз қурилган катта-катта қишлоқларда яшайди. Турар жойлари доирасимон бўлиб, тош ёхуд хом гиштдан тикланган. Уй деворлари қизил ёки сариқ ранг билан бўялади ва геометрик нақшлар билан безатилади.

Яна бир қизиқ маълумот, Лесото ҳудудида қояларга битилган ёзув ва нақшлар ҳали ҳам сақланган. Улар олимлар томонидан буюмларнинг ижоди, деб тахмин қилинади. Аҳоли орасида бадиий ҳунарамандчилик, айниқса, ёғоч ўймакорлиги соҳаси яхши ривожланган. Рўзгор буюмларидан кўза, қўти, болишларга турли шаклларда нақш солиш урфга кирган. Ёғочдан ҳайкалчалар, сопол чойнак ва гулдонлар ясаш сесуто халқининг кундалик ишидир. Улар “Каросса” деб аталувчи пўстинларни мунчоқлар билан безатиш ва рангли мунчоқлардан маржон шодалар тайёрлашни ҳам кўш қўришади.

Юлдуз АЛОВИДИНОВА, ЎЗМУ талабаси

» ДИҚҚАТ, ЯНГИ РУКИ: ҚОМУС

Ўзбекистон Фанлар академияси "Қатагон қурбонлари хотири" музейи олимлари яқинда хайрли ишга қўл урди. Улар 1937 — 1938 йилларда, яъни катта қатагон даврида ноҳақ қатл этилган ва сургун қилинган давлат, фан ва маориф арбоблари, зиёлилар, жамоат ташкилотлари ходимлари ҳамда шу масалага оид атама ва истилохлар тўғрисида "Катта қатагон қомуси"ни яратишга киришди. Газетамиз орқали ушбу қомусга киритилган ва халқимиз учун оғир синов йилларида ноҳақ қатагон қилинган сиймолар ҳақида мухтасар маълумотлар бериб боришни ният қилдик.

ТАХРИРИЯТ

Унутилмас номлар

АНҚАБОЙ — Анқабой Худойбаҳтов (1905-1938). Жиззах вилоятининг Усман қишлоғида, Худойбаҳт Умрзоқов ва Руқия она оиласида дунёга келган. Ота-онасининг икки танов ери, битта оти бўлган. 1916 йилда ота-онасидан барвақт айрилган Анқабой 11 ёшидан бошлаб олти кишилик жонни боқиб учун Самарқанднинг Жомбой қишлоғига келиб, турли кишиларнинг уйда 1918 йилгача хизмат қилади. Икки йил (1918-1920) етимхонада тарбияланади. 1920-1922 йилларда Самарқанд маориф институтида тахсил олган. 1922-1924 йилларда САКУда ўқиган. 1924-1925 йилларда "Зарафшон" газетасида масъул муҳаррир ўринбосари, масъул муҳаррир лавозимларида ишлайди. 1925-1928 йилларда Москвада Журналистика институтида ўқиб қайтган, 1928-1929 йиллар мобайнида "Зарафшон" газетасида масъул муҳаррир вазифасида фаолият кўрсатди. 1929 йилдан 1933 йилгача касабачиларнинг "Ишчи" газетасида масъул муҳаррир. 1933-1936 йилларда фирқа наشريетида бош муҳаррир. 1936 йилда Республика радио комитетида раис этиб тайинланган. У Ўзбекистон шўро ёзувчилари уюشمаси президиуми аъзоси эди. Анқабой тиниб-тинчимас ишкоркор эди. У журналистика, ёзувчилик маҳорати ҳақида бир неча мақола ва рисола ёзган. Шунингдек, драматургия соҳасига қўл уриб, 1936 йилда 1916 йил воқеаларига бағишланган "Шодмон" драматизини яратган. Асар шу йили академик драма театрида сахналаштирилган. 1937 йил 1 июнда сабабсиз миллатчиликда айбонлиб, ишдан бўшатилган. Соёқ СССР олий суди ҳарбий коллегияси сайёр сессиясининг 1938 йил 5 октябрь қарори билан олий жазога ҳукм қилинган.

АЪЗАМ АЮПОВ (1904 — 1938) таниқли ёзувчи ва журналист. Тошкент шаҳрида хизматчи оиласида дунёга келган. Мануфактура савдо қорхонасида иш юритувчи бўлган отаси 1917 йилда вафот этган, оилани боқиб ёш Аъзам зиммасига тушган. 1919-1920 йилларда "Турон" кутубхонасида югурдак ва кутубхоначи бўлиб ишлаган. 1919 йилгача ибтидоий мактабда ўқиган. Шу йилларда "Қизил байроқ", "Туркистон" газеталари таҳриридаги муасхуф, адабий ходим, 1921-1937 йилларда "Қизил Ўзбекистон" газетасида хатлар бўлими мудири, бўлим мудири, масъул котиб вазифаларида ишлаган. Шунингдек, шу газета шовчаси сифатида нашр этилган "Ер юзи" ва кейинчалик "Гулистон" журналларида муҳаррир, масъул муҳаррир вазифасини бажарган. Тошкент план институтида тахсил олган.

Аъзам Аюпов таржума соҳасида қалам тебратиб, Ф.Шиллернинг "Макр ва муҳаббат" драматизини, Л.Толстойнинг "Кавказ асири" қиссини, Н.Гоголнинг "Уялини" комедиясини, А.Чехов, Максим Горький, М.Шолохов асарларини ўзбек тилига таржума қилган. У талайгина ҳикоялар муаллифи. У 1937 йил 15 октябрда қамқоққа олинди ва 1938 йил 4 октябрда отувга ҳукм қилинди.

Нашрга тайёрловчи: Сирожддин АХМАД

» РУҲИЯТ

Сарлавҳага кўзи тушган ўқувчи «гап яхшилик ҳақида экан-да», деб ўйлаши табиий. Бир ҳисобда ҳақ ҳам. Бир томондан мақсад тамомла бошқача. Ақл, нафс, манфаат... Муддао — шу уч оми, уч эгиз тушунча ва буларга ашаддий «рақиб» худбинлик ҳақида атрофлича мулоҳаза қилиш... Зеро, ҳазрат Румий деганларким: «Ақл кўйдир, нафс бўри, имон эса чўпон. Агар имон кучли бўлмаса, нафс ақлни ейди»...

ХУДБИНЛИК — НУҚСОННИ ЕКИ КАСАЛЛИК?

Бугунги кунда қаловини топиб қорни ёндираётганлар оз эмас, албатта. Айниқса, ҳозирда «урф» бўлиб улгурган тилёламачилик ҳам бундан мустасно эмас. Аслини олганда ширин гап ва ҳушомад қилиш унчалик «машаққатли иш» ҳисобланмайди. Ахир, ҳушомад деганларни игна билан қудуқ қазиб ёки Жама-лунгани забт этиш эмас-ку.

Адиб Вовенаргнинг шундай бир гапи бор: «Манфаат учун ёқимтой бўлиб қолган одамлар — энг тунд одамлардир».

Ростдан ҳам, ўз фойдасидан бошқа нарсани ўйламайдиган одамни яна нима деб аташ мумкин?

Худбинлик худди олмага тушган қуртга ўхшайди. Ичинини еб битиради. Халқимизда «Ўзим деган ўрдан чиқолмас», деган пурма-но нақл бор. Тўғри-да, бахилининг қачон боғи кўкарган-ки, худбинлики кўкарсатди!

Жуда ғалати-да! Доим ким-гадир нимадир керак бўлади. Бир тополмай қўл силтаса, иккинчиси хиралигини қўймайди. Бошқасига панд беради. Наригисини эса парвойи фалак... шуларнинг ҳаммаси шайхсий манфаат сабаб содир бўлади. Ҳа-я, манфаатлар тўқнашувидеа доим бир тараф қилиб келган. Гоҳ худбинроқ ва кучлиси, гоҳида эса... Майли, бундан олдин бир нарсани аниқлаштириб олайлик. Мавриди келганда бу саволга жавоб топиш аини мўдда: ҳўш, худбинлик инсонлардаги тумна нуқсонми? Эҳтимол, бу, бир касалликдир?...

ТАРБИЯДА ИККИ НЕГИЗ БОР

«Яхшидан ёмон чиқди деб қўйишма, барибир насилга тортади».

«Ёмондан яхши чиқди деб сўйишма, барибир кетса кетсин, оло-

Бу мақол бежиз яратилиб, тилдан-тилга ўтиб келаётгани йўқ. Худбинлик — одамнинг ўзи билан бирга туғилади. Уни ўчириб ҳам, ўлдириб ҳам бўлмайди.

Худбин фарзанд ҳар кунни бўлмаса-да, кун келиб қайси-дир хатти-ҳаракати билан панд бериб қўйиши эҳтимолдан холи эмас. Масаланинг яна бир томони ҳам бор. Бу иллатнинг асосий омилларидан бири тарбиядир. Боланинг интеллектуал салоҳиятга эга бўлишида тарбиянинг ўрни ниҳоятда беқийс. Қайси-дир файласуфда ўқигандим (адашмасам муаллифи Н.Шамфор эди): «Тарбия икки негизга — ахлоқ ва оқилликка таянмоғи лозим: биринчиси — яхши фазилатларни ўстириш, иккинчиси — ўзгалар ҳақидан ҳимоя қилиш. Агар фақат ахлоққагина таянмаса, унда сиз гирт бефазилар ёки додвойчи дарди-сарларни, фақат оқилликка таянмаса — худбин шахсият-парастларни тарбиялаб етиштиришнинг мумкин». Шу боис, фарзанд тарбиясида ниҳоятда ҳўшёр ва эътиборли бўлсак, мақсадимизга бекаму кўст етамиз, деб ўйлайман.

Ахир, бу ҳаётда яхши одамлар билан ёнма-ён яшаш катта бахт ва жуда муҳимдир. Баркамол авлоднинг тарбиялаш биз катталарга буюк тарихимиз олдидаги муқаддас бурч ва шонли келажак қаршисидаги долзарб вазифа сифатида юклатилган. Уни чин маънода оқласакгина ўзимизни бахтли ҳис етамиз. Шундай экан, Толстой айтган бир фикрни келтирмаман: «Ҳаётда фақат биргина чинакам бахт бор, у ҳам бўлса бошқалар учун яшамокдир».

Адиб Ўткир Ҳошимов «Дафтар ҳўширасидаги битиклар»ида худбин кишиларнинг ширини айтиб ўтади. Яъни «Дунёга ўт кетса кетсин, оло-

вига менинг шўрам пишсин!». Минг афсуски ёзувчи ҳақ. Жил-ла курс, бугуннинг нуқтаи назари билан қараганда...

Шуни ҳам айтиш керакки, бугунгидек тўқинчилик ва осийишталлик ҳўкм сураётган бир замонда, одамлар орасида худбинлик кайфиятининг кучайиб бораётгани ҳеч биримизга сир эмас. Ёнг ачинарлиси, худбинлик кайфиятининг ёшлар ўртасида, онгидеа авж олаётганидир. Баъзан истаб, баъзан истамаган ҳўлда ноҳўш ҳўлатларга гувоҳ бўлиб қоласан киши. Худбинлик ўпқонга ўхшайди, чамамда. Қўчишга қанча интилсанг, шўнча ўз домига тортаверади. Кейин яна олатий саволлар қўлчиб чиқаради. Ҳўш, бундай ҳўлатлар-

сўради ажабланиб. Мен кеч қолганимни, танлов ўтган ҳўфта якунланганини айтдим. Унинг ҳайрати баттар ошди. «Кечирасан-у, лекин танловнинг охирги кўни бугун эди» дей мениям ҳайрон қолдирди. Дарров суриштиришга тушдим. Билсам, танлов ростланам ўша кўни ёпилган экан. Яна шўни ҳам билдимки, курсдошим мени алдагани. Мақсад эса танловдаги рақибни биттага бўлса ҳам камайтириш. Унинг наздида мен танловда иштирок етсам, ютқизадигандек кўринган. Лекин барибир у ҳам ўша ташкилотга ишга қиролмади. Бироқ ўйлаб қолман. Агар ўшанда мен шу ташкилотга ишга кирганимда, ўз режаларим, гоьларим билан таш-

бўлсин», дейдиган бўлади. Аммо истаклари амалга ошмайди. Негаки, қанча сўраш эмас, қандай сўраш муҳимлигини унутиб қўяди. Нафс кўр қилади. Бир нарсани эсингиздан чиқарманг. Бировга нима тиласанг, ўзинга икки ҳисса бўлиб қайтади. Яхшилик бўлса яхшилик. Акси бўлса... ўзинг пиширган ош. Айланиб ҳам, ўргилиб ҳам ўзинг ейсан.

Ё АСЛИНГ КАБИ КўРНИ Ё КўРНИНГ КАБИ

«Ўзидан бошқа ҳаммани ёмон кўрадиган одам, охир-оқибат ўзидан бошқа ҳамманинг нафратига учрайди». Тўғри-да, шайхсий манфаат, бахилилик, ичи-қоралик, аввало, одамнинг ўзига зарар қилади. Жаҳон адабиётида яхши одамлар ҳақида бир сатрга кўзим тушганди. Сўзма-сўз еслай олмасам ҳам мазмунини шўндай эди: «У кўшнисидан бошқа ҳаммани жуда яхши кўрарди». Ё, табва, деганман ўқиб. Агар яхши одамнинг таърифи шу бўлса, унда ёмонга қандай таъриф керак.

Худбинлики касаллик десак, бугунгидек фан-техника замонида ҳамма дарднинг давоси топилиб ҳисоб. Нуқсон десак, униям бир амалласа бўлар. Агар у туғма бўлса-чи?! Тузатиб бўлармикан?

Эҳ-ҳе, доно халқимиз ҳар бир гапни ўйлаб, гувоҳи бўлиб кейин гапирди. Ҳар нақтини минг чигирқдан ўтказиб, сўнг тилдан-тилга мерос қилиб қолдирган. Ота-боболаримизнинг ҳар бир айтган сўзларига тан бермай иложимиз йўқ. Қаранг, феълӣ тузалмасларни йўлга сола-миз, деб оворайи сарсон бўлаётганлар қанча. Бироқ «букрини йў тузатади», деб бер-корга айтишмаган.

Аммо яхши одамлар бари-бир уларни тўғри йўлга бош-қаришга ҳаракат қилаверишади. Эҳтимол, қон билан кирган, жон билан чиқар... Нима бўлганда ҳам инсон ё асли каби кўринмоғи ё кўрингани каби бўлмоғи, бандай мўмин учун ҳам фарз, ҳам қарзидир. Хўллас, хўлоса қилишни ўзингизга қолдирма. Ахир, бу оламда яхшиликни «кимдир кўриб ўрга-нади, кимдир эшитиб»...

Сабоҳат СУЛТОНОВА

» БИЛМАГАННИ БИЛГАН ЯХШИ

— Яқинда фарзанд-ликка бола олоқчи бўлган дўғонам билан болалар уйига бордик.

Бир-биридан ширин кичкин-тойларни кўрган дўғонам 3 ёшли ўғил болани ёқтириб қолди, муассаса раҳбарига мурожаат қилди. Аммо ўша бола фарзандликка олиниши лозим бўлган бола сифатида ҳисобга олинмаган экан. Ай-тинг-чи, бола қандай вазиятда фарзандликка олиниши лозим бўлган болалар рўйхатига киритилади?

З.Бекмурзаева,
Бўстонлиқ тумани

— Бу масаланинг ҳам ўзига хос қонун-қоидалари бор. Қонунчиликка кўра, ота-онаси вафот этган, ота-онаси ота-оналик ҳўқуқидан маҳрум этилган ёки суд томонидан муомалага лаёқатсиз деб топилган, ота-онаси болаларни тарбиялаш ёки уларнинг ҳўқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилишдан бўйин товлаган, ота-онаси бир йилдан ортиқ муддат давомида болалар муассасалари ёки тиббий муассасалардаги боласидан узрли сабабларсиз хабар олмаган, ота-онаси тарбиялаш, даволаш муассасаларидан, аҳолини ижтимоий ҳўмоиялаш муассасасидан ва бошқа муассасалардан боласини олишдан бош тортган, ота-онаси бедарак йўқолган ёки вафот этган деб эълон қилинган болалар фарзандликка олиниши лозим бўлган болалар сифатида ҳисобга олинади.

Саволга Бўстонлиқ тумани ФҲДЁ бўлими мудираси
Гулноз РАДЖАБОВА жавоб берди.

» «HURRIYAT» ГУРУНГИ

Яқинда беш ёшли ўғлим ҳовлида ўргимчакни кўриб, ҳовлиқиб қолди: «Ойи, ойи! Шу ўргимчак мени чаксин!» Астафурроллох, шунақам совуқ истақ бўладими? «Ўғлим, нега ундай деяпсан?» дедим бу ниятнинг тағида бир гап борлигини сезиб. У «Кинода бир йигитни шунақа хашарот қақади. Кейин у «супер одам»га айланди. Мен ҳам «супер одам» бўлмоқчиман» дейди. Фарзандимнинг бу фикридан гангиб қолдим. Аввалроқ бир таниш-шимдан ўғли «Жумонгнинг қиличини олиб беринг» деб бозор ўртасида дод солгани ҳақида ешитгандим. Нега зурриётларимиз ажнабий ўргим-чаклару, Жумонгларга интилайпти? Ўзимизда ҳавас қилса арзийдиган, тўғри йўлга бошлайдиган қаҳрамонлар йўқми? Ёки биз ўз болаларимизга уларни танита олмаётимизми? Фольклоршунос олим, филолог ва фанлари доктори Шомирза Турдимов билан шу мавзулар атрофида гурунглашдик.

— Айрим халқлар кичик бир афсона хамиртуруши билан кўп қисмли фильмлар яратиб, дунёни ҳайратда қолдирмоқда. Фольклоршунос олим ва томирида бахшилар қони оқаётган инсон сифатида айтингчи, биз нега жимми? Жаҳон болалари-ку, майли, ўз фарзандларимизни эргаштира оладиган миллий қаҳрамонларимиз фақат эрталару дostonларга қилиб кетаяверадими?

— Дунё халқлари ҳавас қилса арзийдиган қаҳрамонлик дostonимиз — «Алпомиш» халқ озаки ижодининг асл дурдонаси, инсон ва табиат бирлиги, ҳаёт фалафаси, ватанпарварлик, ор-номус, матонат ва садоқат қўшиғи сифатида ардоқли. У нафақат ўзбек халқи, балки бутун инсониятнинг маънавий хазинасидир. Алпомиш ўтла ёнмайди, сувда чўкмайди, қилич ўтмайди. Ўт — осмон олами, сув — ер ости, қилич — ер юзи қувватининг рамзи эканини инобатга олсак, бу образ ўз олам қучлари уйғунлигида камолга етган баркамол шахс тимсоли эканлигини англаймиз. Аслида эпосдаги Алп — бу қомил инсон образи ҳисобланади. Алпомишнинг аввалги исми Ҳакимбек экани ҳам бежиз эмас. Чунки алп сўзи «ҳаким, донишманд, билга», «миш, мес» сўзи эса «ботир, баҳодир, қаҳрамон» маъноларига эга. Бир жумлада жамланса, Алпомиш халқимизнинг идеал қаҳрамони. Эл яратган, севиб ардоқлаган, авлоддан-авлодга ўтказиб келаётган бу афсонавий қаҳрамон сиймосида Ватаним ёмон кўзлардан, бало-қазолардан асрашга қодир, мард, ҳамиятли, ориятли ўғлонларнинг жисмоний ва маънавий қиёфаси намоён бўлади.

Дostonда қаҳрамон икки муҳим синовдан ўтади. Биринчиси, Барчинойнинг Алпомиш ва тўқсон алпта қўйган шартин. Яъни мерганлик, чавандозлик, кураш. Эътибор берсангиз, барчаси жисмоний куч талаб этадиган шартлар. Алпомиш бу шартлар-

ни бажариб бўлган элни бирлаштириб қайтганидан сўнг, муроду мақсадида етадими? Йўқ. Иккинчи синов бошланади, яъни Суҳайл кампининг ҳийласи билан қаҳрамон ҳўда етти йил қилиб кетади. «Зиндон»дан ҳалос бўлиш фақат жисмоний куч билан ҳал этиладиган иш эмас, балки алпдан улкан маънавий-руҳий қувват талаб этади. Алпомиш зиндондан Қоражон кўмағида чиқмайди, «тили қисқ» бўлиб қолишини истамайди. Чунки бировга таяниб оёзд бўлиш мумкин эмас. Алалоқибат от — Бойчибор ёрдамга келади. От бизда мурод, салтанат куч-қувватининг рамзи. Хўллас, зиндон Алпомиш маънавий куч-қувватининг синови бўлди. У энди фақат куч эгаси эмас, балки доно «Култой» қиёфасига кирди. Зиндондан қайтган Алпомишнинг Култой қиёфасида Бодом бекач, Барчин билан ўлан айтиб «беллашув» ҳам бежиз эмас. У энди чинакам алп, қомил шахсга, ҳўқмдорга айланди. Бунга нега есладим? Сабаби эпоснинг этнос тарихи, тақдирининг бадийи солномаси сифатида намоён бўлаётганини ёдга тушириш учун. Халқ тарихининг барча даврлари эпосда рамзий акс этишини кўрсатиш учун. Узоққа бормайлик, халқимизнинг мустақилликка кечган юз йигирма йиллик тутқунлик даврида моҳиятган «Алпомиш» воқеалари тақдорланганини кўраимиз. Мустақилликка еришиш дostonнинг биринчи — «зиндон»гача бўлган даврига уйғун келса, кейинги ҳаёт — омма-нинг бефарқлик, бокимандалик, умуман барча тутқунлик асоратлари «зиндон»идан ҳалос бўлиш даври экани аёнлашади. Тарих чархпалағи айланаверида, тақдир «халқа»лари бир-бирига уйқашиб ўтаверади. Эпос бу оқимни типик ҳўлда халқ ёдида сақлайди. Инсоннинг руҳи ва тани баб-баробар камол топиб муродида етгани каби халқ ҳам катта маънода ушбу йўлдан борса, умидларининг рўббини кўради.

ТОҒ ҚАЧОН

Энди сиз айтган масала ҳақида фикрлаш-сак. Биламизки, ҳамма замонда халққа ибрат бўлувчи, йўлини ёритиб турувчи чинакам қаҳрамонлар бўлган. Аслида барча дostonлар, эрталару афсоналар мана шу эҳти-ёж туғайли туғилади, яшайди. Фольклоримизда, адабиётимизда бундай ибратли қаҳрамонлар кўп. Аммо уларни бугунги кун, бу кўннинг авлоди талабларига уйғун шаклларда қайта жонлантиришда катта оқсаш кузатишмоқда. Натигада болаларимиз ўзгалар ибратига интилмоқда. Ўзга ҳеч қачон ўзинг бўлмайди. Ўзга «ҳазина» ўзлигини унутиш эвазига ўзлаштирилади.

Нима қилиш керак? Наҳот йўли қаерда? Бугуннинг боласи бизу сизнинг болалик пайтимиздан ўн чандон ақлироқ! Аммо биз катталар уларга тўғри йўналиш бера олма-миш. Улар илмга чанқоқ, тафаккурини бо-йитишга илҳақ. Хатомиз шўндаки, болаларга улар қабул қила оладиган йўсинда мил-лий хазинамизни етказса олмаётимиз. Аниқ-роғи, Алпомиш, Гўрўғли, Авазхон, Равшан, Ҳасанхон, Кўнтуғмиш, Нурали, Кўмири, Ой-сўлан каби миллий қаҳрамонларимизнинг кимлигини замонага мос, янгича шакл, янгича услубда, кинолар, мультфильмлар, кер-рак бўлса, интернет уйинлари тарзида ет-казса олмаётимиз. Бошқа халқлар «қаловини топиб қорни ёндиришмоқда», болаларимиз уларга эргашмоқда ва уларнинг «доира»си-га уйнамоқда.

Бутун йўлдан йўндириб, Эргаш Жуман-булбул ўғли таъбири билан айтганда «Эл ичинда калта-калта матални ямаштириб ҳос-тон қилиб» юрганларнинг оти ўзмоқда. Ҳол-буки, бизда биргина Гўрўғли туркумидаги дostonлар сони етмишдан ошди. Тасаввур қилинг-а, Гўрўғли туғилишидан бошлаб то Сулдузи горга кирганига қадар бўлган воқеа-лардан қандай адабий фильмлар яратса бўла-ди?! Фақат дostonлардаги тимсолларни ти-риштириб, реал тақлидлар уйғун, бугуннинг тилига мос, ҳар бир кўнгида мулк бўла оладиган шакл керак, ҳолос.

Дунё тарихида салтанат тузган халқлар кам. Минг шукурки, бизнинг аждодлари-миз бир қанча салтанатлар қурган. Бирги-на Хоразмшўҳлар давлатини олайлик. Жа-лолиддин Мангуберди бу салтанат шажа-расида еттинчи авлод ҳисобланади. Унинг чекига таназзул авлоди тақдир тушган эди. Бу шажара тақдирини бадийи жонланти-

риб фильм яратилса, ёшларга ҳам билим, ҳам сабоқ бўлиб хизмат қиларди. Бу тарих барчага ибрат эмасми? Темурийлар давлати-чи? Навоий ва Бехзодлар ўз-ўзидан пай-до бўлмаганини, фикр қилиб англаб етиш мумкин ва уни бадийи шаклда кўрсатиш чексиз имкониятлар беради. Бадийи сўзининг, санъатнинг, айниқса, бугунги кун-да кинонинг тарғибот-ташвиқотдаги ўрни беқийс. Умархон давридаги муҳит, Ноди-рабегимнинг тақдир зўр фильмага сцена-рий бўлишга лойиқ эмасми?! «Куруқ гап қўлоққа ёқмайди». Ёшларни ватанпарвар-лик, миллийлик руҳида тарбиялашнинг жа-ҳон тажрибаларини ўзимизга мослаб қўлшаш даври пишиб етди.

Эскича ёндашув, эски шакл билан бу-гунги ёшларни ҳайратлантириб бўлмайди. Бундай даврда вазиятни тўғри англаган ижодкор халқ меҳрини қозона оладиган асарлар ярата олади. Мисол учун, Абдулла Қодирий яшаган замонга бир назар таш-лайлик. Юзага келган шарт-шароит, ёзув-чининг ички сезгилари аънавий халқ эпос-сининг мағзини замон талабига уйғун ифо-далаш имконини берган. Халқ эпоси хоти-ра ва орзу чегарасида туғилади. Чунки эпос таназзул авлодларининг ижоди саналади. Халқ таназзулдан чиқиб унун ибрат ахта-ради ва хотирасида ярқ этиб кўринган иб-рат мисолни топиб, уни барчага бирдек етиб борадиган тайёр эпик қолипларга баён этади. Абдулла Қодирий ушбу қонунят ва заруратни дилдан ҳис етган. Ёнг муҳим жи-ҳат — эскирган ифода воситаси ўрнига за-монга мос янгисини яратиш эҳтиёжини ақл билан англаб янги шакл — роман жанрига мурожаат қилган. «Ўткан кўнлар» ўз за-монининг янги шаклга кирган эпосидир.

«Ўткан кўнлар», «Меҳробдан чаён» ро-манлари воқеалари сиртдан севиғ қиссала-рига ўхшаса-да, уларнинг замирида Ватан тақдирини, Ватан қайғуси ётади. Мана шўндай эзгу гоьлари билан у Алпомиш дoston-нига ҳамоҳанг, Абдулла Қодирий англаб, топган янги шакл, услуб ва қаҳрамонларни бугунги давр ижодкорлари ҳам амалга оши-ришлари керак, назаримда. Агар бу ишга жиддий киришилса, замонавий эпосимиз ва фарзандларимиз ибрат олиб камолга етувчи қаҳрамонларимиз пайдо бўлади. Биз чина-кам «Келажак буюк давлат» бунёдкори бўлишимизни амалда кўрсата оламиз.

ТАДҚИҚОТ

Муҳтарам газетхон, атоқли олим ва адиб Файбулла ас-Салом хотирини ёд этиб эътиборингизга ҳавола қилинаётган ушбу мақола устознинг илму шижоатиغا ҳурмат, инсоний фазилатларига бўлган эҳтиром рамзидир.

ТАҲРИРИЯТ

ФАЙБУДАН САЛОМ

ва жасорати билан қарши туришга интиланганлар.

Улуғ арбоб — Ислон Каримов 1989 йилнинг июлидан эътиборан республика раҳбари сифатида фаолият бошлаб, ушбу масала ҳам ўзининг ижобий ечимини топди. «Қуръон» маъналарининг ўзбекча таржимаси журналда тўлиқ эълон қилинди ва тез орада алоҳида китоб ҳолида ҳам нашр этилди. Бу вақтда биз университетни битириш ва диплом олиш ташвишлари билан андармон эдик.

«СОЛЛАНИ ОҚҚАН ДАРЁ» СОҲИЛИДА

Университетда битириш имтиҳонлари бошланиб кетган. Факультет йўлида домлага дуч келдим. Ўйчан, паришон, ғамгин. Ҳаёлларига ҳалал бермаслик учун жимгина ўтиб кетмоқчи эдим, аммо нигоҳларимиз тўсатдан тўқнашди. Саломлашдик. Домланинг кўзларида ҳорин табассум жилваланди:

— Бўрини йўқласанг, қўлогини кўринали, деган гап бекорга эмас. Сизни сўраб-суриштириб юргандим. Кафедрамиздан диплом мавзуси олган экансиз. Ўзгача ишнинг Тилак ақалига таъкид бўлди. Мен ҳам танишиб чиқдим. Тилак Жўра — яхши шоир ва яхши олим. Сизни кафедрамизга ишга олсак, дедим. Яхши шоирлардан яхши олимлар яна чиқарса яхши-да.

Домланинг дабурустандан айтилган мақтовларидан тилим каловлиб қолди. Ҳаяжон шу даражага етибдики, ушбу масалада қачон ва қимча учурашимиз у ёқда турсин, домла билан тузук-қуруқ хайрлашмасдан кетиб қолибман.

Аксига олиб, орадан кўп ўтмай, домла инфаркта чап-

ниб, касалхонага тушиб қолди-лар. Бу орада кафедрадаги менга тақдир этилган катта лаборантлик вазифаси анчагина можароли, деган гаплар ҳам қўлогимга чалинди.

Хуллас, университет дипломини олгач, кафедрага иш даъво қилиб бориб юрмадим. Ҳатто, ўзимча, домлани ўша вақтдаги юзасидан хижолатга қўймаслик учун касалхонага қўригани ҳам бормасликка қарор қилдим. Девондан олинган бўш иш ўринлари ҳақидаги маълумот асосида Абдулла Қаҳҳор уй-музейига ишга жойлашдим.

Икки ойча ишладим. Бир кунни эрталаб музейда Кибриё опа (Кибриё Қаҳҳорова — Абдулла Қаҳҳорнинг рафиқаси) олдига мутуйба билан кутиб олди:

— Сиз ҳали ишга киришмай туриб, совчиларингиз қўлайиб кетди, шунча серхаридормисиз?

Маълум бўлишича, Домла инфаркт дардини бир оз енгилаб, кафедра ишлари билан касалхона палатасида шувуллаша бошлаган, шу жумладан, менинг катта лаборант вазифасига тайинланишим учун тегишли тошириқларни берганлар. Шу тарихи Кибриё опа устозлар билан ўзаро «анча савдолашиб», сўнг кафедрада ва қисман музейда ҳам ишлашим тўғрисида келишиб олишимиз.

— Фулом ҳаммага керак, — дедилар Опа қўлиб. — Энди кафедрага ҳам музейга ҳам «гуломлик» қилаверасиз.

САВОДХОНЛИКДАН САБОҚ

Домланинг савод борасида жуда талабчан эканликлари хусусида кўп эшитганман. Айтишларича, ҳатто бир вақтлар соҳиб тузум министрларидан бирининг фарзанди ёзган диплом ишидан 500 талдан ортқ, имло хатосини топиб, тузатиб келишга қайтаргани учун ўша мансабдор зўғуни оқибатида Устоз қарорлиқига кафедра университет асосий биносидан ташқарига «баларға қилинган» экан.

Нима бўлганда ҳам, кафедра лаборанти сифатида ўз вазифамни иш ҳужжатларини тартибга келтиришдан бошладим. Ҳафтадан ҳар чоршанбаси кафедра кунини этиб белгиланган. Шу кунни кафедра аъзоларининг мажлиси ўтказилиши ва тегишли тартибда мажлис баённомаси расмийлаштириб борилиши керак. Дом-

ла ҳали ҳам касалхонада экани, қолаверса, кафедра аъзоларининг турли факультетларда катта ҳажмдаги дарс соатлари билан бандлиги туфайли (ўша пайтларда «Давлат тили тўғрисида»ги қонун эндигина қуча киргани муносабати билан домларимиз ўзбек тили фанидан дарс беришга сафарбар этилган) амалда кафедра мажлиси ўтказилмаганини инобатга олган ҳолда, кафедранинг йиллик режаси ва домланинг телефон орқали берган кўрсатмалари асосида мажлис баённомасининг дастлабки — ихчам матнини тайёрладим.

Домла келишлари билан қўларига тутқаздим. Ўзимдан, саводимдан кўнглим тўқ. Аммо, барибир, ҳаяжон бор. Чойга ун-наш билан ўзимни чалғитаяпман. Ўриндикқа жойлашиб, юзга фотиҳа тортиб, ҳол-аҳвол сўрашиб, шундан кейин кўзойнак тақданда бир варақчага қозғога тикилган Домла бир пайт чалғидилар ва «олмос, девиз» топиб беришмини сўрадилар.

Мендек ўзига ортқича ишониб юборган олифанти бу ҳол бутунлай саросимага солиб қўйди. Боз устига, домланинг рўқча олиб ниманидир тузатишга шайланганини кўриб қолдим. Ранг-қўтим дув ўчди. Бироқ шунда ҳам воқеани чидам билан қузата бошладим.

Гап шундаки, кафедранинг ёзув машинкасида рус-қирилли алфавитидан биз кам ишлатадиган айрим белгилар олиб ташланган ва ўрнига тўртта ўзбекча ҳарф (ў, қ, ғ, х) қўйдирилган экан. Натижада «ФАКУЛЬТЕТ» сўзида юмшатиш («ъ») белгисини катта ҳарф сифатида ифода қилиш учун айричи белгисининг («ъ») кичик шаклидан фойдаланган эканман. Домла олмос ёрдамида («ъ») белгисининг «думча»сини заргарларга хос нафосат билан кириб ташладилар ва ҳосил бўлган («ъ») белгисининг «бўйин»ни рўқча орқали катта ҳарфларга «тенглаштириб» қўйдилар. Сўнгра шу тузатишдан қозғони тасдиқлаб, имзо чекдилар...

Устоз ва унинг шоғирларига бўлган оталарча ғамхўрлиги, ижодий меъроси ҳақида ҳали кўп ва кўп ёзишимиз керак. Биз ҳикоя қилган лавҳалар эса денгиздан томчи, ҳолос.

Фулом МИРЗО,
Ўзбекистон Республикасида
хизмат кўрсатган журналист

ТАДБИР

Яқинда Сурхондарё вилоятининг Денов туманида Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси, вилоят ҳамда туман ҳокимликлари ҳамкорлигида адабиёт кунлари ўтказилди. Анжуманда Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси раиси Муҳаммад Али, академик Бахтиёр Назаров, «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетаси бош муҳаррири Сирожиiddин Сайид, «Шарқ юлдузи» журнали бош муҳаррири Сирожиiddин Рауф, «Фермер» журнали бош муҳаррири Абдурасул Жумакулов ва бошқа ижодкорлар меҳмон бўлишди.

Деновга адабиёт анжумани

Тадбирда Ўзбекистон халқ ёзувчиси Муҳаммад Алининг соҳибқирон бобомиз Амир Темур ҳаётидан ҳикоя қилувчи «Улуғ салтанат» эпопеяси тақдироти бўлиб ўтди. Шу баҳона ёш ижодкорлар нишона китобларини устозларга тақдим этиб, улардан қимматли маслаҳатлар олишди.

Анжуманининг иккинчи кунини атоқли давлат арбоби ёзувчи Шароф Рашидов таваллудининг 100 йиллиги муносабати билан тумандаги Озод маҳалласида ўрнатилган Шароф Рашидов ҳайкали пойига гулчамбарлар қўйилди. Адибнинг умр йўли ҳақида маърузалар қилинди. Шунингдек, «Маҳалла» хайрия жамоат фондидан туман бўлими раҳбари Урол Сафаровнинг соҳиб жамоа ҳўжалигининг Шароф Рашидов номидаги сув истеъмолчилари уюшмаси деб номланишида ташаббус кўрсатгани, арбобнинг бостини яратиш ва ўрнатиш йўлида қилган меҳнати эътироф этилди.

Меҳмонлар тумандаги «Фарғона» маданият ва аҳоли дам олиш масканида бўлишди. Бу ерда ёшлар билан суҳбат чоғида Муҳаммад Али улуғ давлат арбоби Шароф Рашидов ҳақида хотира китоби нашрига тайёрларлик қўрилаггани ҳақида маълумот берди. Суҳбат «Баё» болалар ашула ва рақс ансамблининг байрамона чиқишларида улашиб кетди.

Меҳмонлар шаҳардаги Амир Темур хиббониди Соҳибқирон ҳайкали пойига гулчамбарлар қўйишди. Қизгин учрашувлар тумандаги Раёно Узоқова номидаги педагогика коллежида давом этди. Учрашувда Раёно Узоқова ҳақида ҳам ёрқин хотиралар ёдга олинди. Пойтахтдан ташриф буюрган ижодкорлар коллеж кутубхонасига 300 дана бадий асар совға қилишди. Тадбир ниҳоясида маҳаллий ёш ижодкорлар ўз шеърларидан намуналар ўқиб беришди. Мана шу ёшлар қатори ўтган уч кун менинг ҳам ҳаётимдан муҳим ўрин эгаллади. Зотан, бундай адабий анжуманларнинг бардавонлиги юртимиз ёшларининг адабиётга, китобхонликка меҳрини янада ошириши шубҳасиз.

Шаҳноза ЭШМИРЗАЕВА,
Денов тумани маънавият-тарғибот бўлими тарғиботчилар гуруҳи раҳбари

УЙФОНАДИ?

— Бугун интернетдаги ўзини никоҳи остидаги манфурликлардан болаларни асраш ҳам асосий масалалардан бўлиб турибди. Аслида шу эсимлар ҳам ўртоқларига ўзини кўрсатиб қўйиш, бир қаҳрамонлик қилиш учун ўзини ўзини гирдобига ташламаяптими?

— Бу борада аждоҳларимиз тажрибасига таяниб иш юритишимиз керак бўлади. Яъни бобомо момоларимиз асрлар синоидан ўтган, фан тилида «халқ педагогикаси» номини олган сабоқларда ибрат намуналари турибди. Халқда болага, аввало, алла айтилган. Алла маъносини гўдак тушунади, деб айтиш қўйин, аммо унинг онгига халқона оҳанг сингган. Зотан, рух танага оҳанг билан кирган, деган гап бор. Миллий оҳанг унутилса, миллатнинг маънавий замини йўқолади. Сўнгра эртақлар тингланган. Шунинг эътиборига олиш керакки, эртақлар ботинида улкан билим қозилари жойлашган. Бола эртақ воқеалари орқали эгалланажак билимларининг асосига эга бўлган. Кейин топишмоқларга навбат этган. Топишмоқ боланинг ақлини, образли фикрлаш, тафаккур тарзининг шаклланишига кўмак берган. Тез айтишлар гўдакнинг нутқи нуқсонсиз бўлишига ёрдам берган бўлса, турли ўйинлар унинг жамиятдаги ўрнини белгилашда дастуриламал вазифасини бажарган. Бу таълим тартибида мажбурийлик йўқ, болани беэҳтиборлик, унинг «ўйин боласи» экани, барча нарсани ўзи хоҳлаб, ўзлаштириши асос қилиб олинган. Замонавий таълим тизими ушбу тажриба сабоқларидан ибрат олиб, қайта ишлаб, яхши бўлди. Бу гап уларга ибрат қилиб, кўрсатилувчи идеал қаҳрамонлар яратилиши ҳам инобатга олиниши лозим. Болаларнинг ёши, қизиқиб доирасини назарда тутиш керак. Аммо «бола тушунмайди», «алдагани бола яхши» қабиллидаги жўн ақилларга эргашмаслик лозим. Бола ҳақида бола ва у биз катталардан кўра нараса-ҳодисаларнинг моҳиятини яхши англайди.

— Мамлакатимизда ўз ишининг устаси бўлган номдор режиссёрлар, драматурглар кўп. Аммо улар халқ афсонага эртақларни, достонларини фильм қилиб, олимлар, соҳа билимдонларидан «бало»га қилишдан қўқинади чоғи?

— «Устаси фаранг» фарб киночилари юнон, миср ва бошқа халқларнинг мифлари, эпик асарлари асосида турли талқинларда қўйлаб фильмлар яратган. Фарб киночиларининг тажрибалари ва маблагини етарли, бу соҳа нафақат санъат, балки, катта санъат миқёсига чиқиб улгурган. Бизга гилдиракни қайта яратишимизга ҳожаат йўқ. Жаҳон кино санъатининг бор ютуқларига асосланиб, ўз фильмларимизни олишимиз мумкин, шундай бўлиши ҳам керак. Ҳамма керак дейди, лекин натижа йўқ. Сабаби нимада? Аввало бизда миллий меросимизни чин муҳаббат билан яқиндан билган кино мутахассислари кам. Мутахассисман, дегувчиларнинг кўпи фольклоримизни, урф-одатларимизни, мумтоз адабиётимизни яхши билмайдилар. Улар фарбча таълим олган ёки фарб қилишда фикр юритиб, бор нарсаларимизга сиртдан қарайдиган кишилар, ҳолос. Яқинда ёзувчи Назар Эшонқул кўнгирик қилиб, жиддий эътироз айтиди: «Алпомиш» мультфильмида Ултонтоз Бойбўрининг никоҳсиз туғилган ўғли, деб айтилмоқда, шундайми, бу ҳақоратку, бу олдий гап эмас, савоб тарбия билан шаклланди, гуноҳ эса асос ахтарди. Бу фильмни кўрган ёшлар, ана дostonда никоҳсиз туғилган бола қаҳрамон бўлибди, дедик никоҳсиз ҳам фарзанд кўриш мумкин экан, деган асосни олишмайди, фильм ушбу асосни уларга ўқитмаяптими? Мен бу фикрга жавобан шундай дедим: Достоннинг бирор бир вариантида Ултонтоз никоҳсиз туғилди, деган гап йўқ. Умуман, дунё фольклори, динида беникоҳ туғилиш қаттиқ қораланади. Никоҳ илоҳий ҳодиса. Бу гапнинг фильмда кетиши, аввало, эпостга, қолаверса, миллий қадриятларимизга бегона гоёнинг англаб-англамай киритилиши эмасми?

Бу эътироз сиз айтган «бало»га қилиш бўлиб туялиши мумкин. Лекин улкан қоя бир зарранинг уваланишидан бошланади. Фильм ижодкори ўз соҳасининг устаси бўлиши мумкин, аммо нимага қўл урганини, қандай қилса мавзу янада ярқираб очилиши, энг муҳими, асл қадриятларга бегона гоёларга йўл очиб бермаслиги шарт. У усталикдан санъаткор мақомига чиқса қайси соҳада, қандай шароитда иш қилмасин ўзига эзгу бўлса, асл қадриятлар илдизига «бол-

Фольклоршунос олим,
филология фанлари доктори
Шомирза ТУРДИМОВ билан суҳбат

та» бўлиб тушадиган хатога йўл қўймайди. Аксинча, иш тутса қайсида жойда «айбонаси» бўлади.

Бу йўлда барча соҳа мутахассислари, фольклоршунослар, адабиётшунослар, шоир ва ёзувчиларнинг ҳамкорлигида ишлаш энг яхши йўл бўлади. Эпостга муножабат қилган киночи дostonларни чуқур билмай, юракдан ўтказмай, кўҳжакўрсинга ишлаб, масхара бўлгандан кўра, соҳа фидойилари жалб қилиши, улар билан маслаҳатлашгани макул.

— «Орналиб сўрамаган ўзига золим» дейди халқимиз. Балки бу борада халқаро ҳамкорлик зарурдир?

— Ҳамкорлиқнинг зиёни йўқ. Лекин ўзинингки ўзгача бўлади. Адабиёт, санъат ва фольклор миллий кўринишда бўлиши баробарида моҳиятан умуминсонийдир. Жаҳон адабиёти, жаҳон киноси дейилган мезонда санокдан қилиб кетиш, борсану йўқсан, дегандай гап. Мезон жаҳоний даражага чиқадими. Бу гап даъводек туйилиши мумкин, лекин «Алпомиш», «Гурўли»дай эпоси, Алишер Навоийдек шоирини бор ҳалқнинг бу даъвога ҳаққи ҳам бор, деб ўйлайман. Фақат, улаганини сари улканлашиб бораётган тоғ ҳам бир кун уйғонини лозим-ку. Мен унинг бутун уйғонини истаб айтаяпман. Чунки тарих сабоғи, айланаётган чарх гилдирагининг навбати келатганига ишоратлар бор. Демакки, уйғонини фаслини ўтказиб яна уйқуни давом эттириш гуноҳ!

— Гоҳи «Юқоридаги»лар йўл кўрсатмагунча, қўча бошида юришни ҳам, нормасини ҳам билимай тураверамиз. Бу мавзуда ОАВДА қўйлаб чиқишлар қилинган. Балки ёш авлодин эзгу йўлга бошловчи қаҳрамонлик асарлари (мультфильм, бадий фильм, қисса, роман) яратиб лозимлиги тўғрисида махсус қарор чиқишни кутаётганмизми?

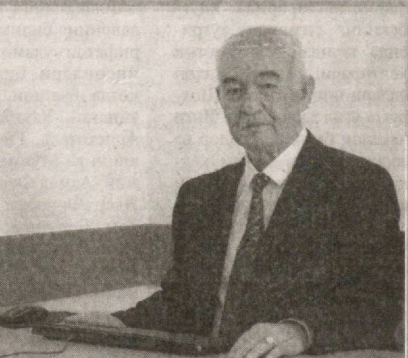
— Оғир гапни айтишнинг. Соҳиб шўро давридаги «ўроқ солиш»лар оқибатида халқнинг руҳидида шижоат, фидойилик, ҳар бир соҳада масъулият ҳисси хийла сустлашгандек. Онгимизга сингган тобе-лик, бефарқлик, боқимандалик кўнма-ларидан воз кечиб, бу иллатлар ёш авлод қонига тўлиқ ўрнашмай, уларни уйғотиб, ҳаракатга келтирувчи, ибрат бўлувчи асл қаҳрамонларни тарғиботлаш шарт.

Кулликлар тутувчи бу кўнма-ларнинг кўринмас занжирини ҳар қандай бунёдкорликка тушувдир. Ҳозир ким ибрат сифатида кўрсатилмоқда, радио ва телевидениедаги қаҳрамонларни бир таҳлил этиб кўрсангиз, масала ойдинлашади. Ўтмиш алломаларимиз ҳаёти ва ижоди, ҳикматларини ёдлаб туриш яхши, бугуннинг зиёлиларини-чи? Ҳар қандай тизим фидойи зиёлиларсиз қуруқ шаклда айланади. Жамиятда зиёлининг ўрнини, ибратини ҳам унутмаслик лозим. Аслида жамиятнинг ҳар бир аъзоси ўзини бутун жамият тақдирига масъул деб билмас экан, ривожланиш бўлмайдилар.

— Сизни «Йўл бўлсин» фильми сценарийи муаллифи сифатида ҳам хурмат қиламиз. Демакки, драматургияда ҳам тажрибангиз бор. Ҳам фольклоршунос олим, ҳам драматург сифатида замонавий қаҳрамон қиёфасини яратиб ҳақида уйлаётганмизми?

— «Бола шошди, мева ўз вақтида пишди». Нимагадир ҳамма интиқиб кутаётган санъатнинг «олтин даври» келишига ишонаман. Санъатнинг фольклор ва адабиётга тегишли турларида эса асосий қурол сўз ҳисобланиши ақсиёми. Аслида санъатдаги Сўз — кашф этувчидир. Сўзни ҳис этасиз, туйғуларингиз жунбушта келади, ҳайратингиз ортади, сўзлаб берай десангиз, жўнлашиб қолсангиз қўрқасиз.

Сўз жўн хат бўлиб қозғога тушса, дилига айланади. Оламзоднинг ишончи поймол этилган дамба хат қонунлар қуроли — гувоҳга эврилиди. Бу ҳолат асл макон — санъатга тегишли эмас. Сўз жўн далил бўлган ҳолат санъатга бегона. Бу сўз — ҳаммол ҳолос. Кишики бор, фох бўлишдан қўчийди. Чунгичан қимсаки бор, яширган нимасидир яширин қилишни истайдилар. Фох бўлиш қийимсиз қолгандай гап. Санъатдаги «кийимсиз»лик образни жўн англашдан тугилади. Шойи-шалпарга қўнмаган жамиятга раам, тимсолларда товланиб, чегарасиз имуқуқ (ассоциация) уйғотувчи соддаликни «кийимсиз» билади, ўзига бегона санайди. Образнинг онгидан онанган туғилгандек пок товланиши санъатнинг англанишидир, «кийимсизлик» эмас. Санъат ҳар қандай жамиятлар ҳудудидан бандида турлади. Жамият санъатга

интилади, етолмай қийналаса уни қувғин қилишни истади, ҳукмини ўтказишни хоҳлайди. Ҳукми ўтмаса, ғайри санъатни мезонга айлантиришга интилади. Ғайри санъат ширдорек аниқ. У ёлгон тўнида турланади. «Мен оммавийман», деб кўкрак келди. Санъатни ўз-ўзига бекиншига айблайди. Санъат эса образ, раам, тимсолларда сувдан чиқари. Сувдан чиққан баробарида «ҳўл» қўрилади. «Ҳўл»лик мезонларни чалкаштиради. Бу бор — йўқ, йўқ — бор дегандек англмасиз англмас. Аслида... Санъат — «ҳўл»дан қуруқ чиқиб, Чунки у соя эмас, «соя»ларда яширинган Асл. Кашф — тош қотган кўнма-лар чегараси бўлибди, Ҳайрат уйғотувчи Макондир. Бу маконда руҳдошлар қўнайди...

Халқ қўшиғида «Олма отдим оттанга», дейилган мисра «қоқибдан чиқарилиб, жўнлаштирилса» — «Мени севганин севдим», бўлади. Қўшиққа раам қалити билан борсангиз ҳайратингиз ортиб, ўз кўнглингизни кашф қиласиз, халқона тафаккур хазинасига ошно бўласиз. «Йўл бўлсин» фильмининг сценарийини ана шу раамларни кино тилида қайта жонлантириш асосига қўйилган. Айни кунларда «Мезон» деб номланган кино қиссам ўз ижрочиларини кутиб турибди. Бу фильм ҳам «Йўл бўлсин» усулига яқин, фақат образлар мумтоз адабиётга боғлиқ ва унда «тиломоч»лик мақом қуйлари, ашулаларига юкланади.

Кинода ҳам санъатнинг барча турлари каби йўллар, усуллар қанча кўп бўлса, шунча илтиралаб кетилади. Ҳатто «хонтакта» деб айб тақалаётган фильмларнинг ҳам ўз ўрни бор. Фақат қўзланган манзил битта бўлиши шарт. Тақдирлардан холи, ўзбекнинг тафаккур тарзини намоён этувчи, чинакам санъат намуналарини яратишга интилиш керак, тамом.

Ситора ТОҲИДДИНОВА
суҳбатлашди

Юлдузларга талпинган 30т

МОЗИИДАН САДО

Тарихимиз зарварақларига кўз ташласак, ўтмишда бобокалонларимиз яратган улкан мерос, илм-фанда, қўйинги, барча соҳаларда эришилган ютуқлар бор бўй-баста билан намоён бўлади. Асосийси, Мовароуннаҳрда туғилган ва жаҳон илм-фани, маданиятига улкан ҳисса қўшган аллома ва мутафаккирларимизни бугунги кунда дунё ахли яхши таниётми. Улар орасида Мирзо Улуғбекнинг номи алоҳида ҳурмат ва эҳтиром билан тилга олинади.

Темирийлар сулоласининг учинчи авлоди Мирзо (Султон) Муҳаммад Тарағай ибн Шохрух ибн Темур — Улуғбек Қўрагон 1394 йил 22 март куни Соҳибқирон Амир Темур томонидан Эрон ва Яқин шарқ мамлакатларига қилинган беш йиллик буюк юриш пайтида Озарбойжоннинг Султония шаҳрида таваллуд топди. Улуғбекнинг отаси Амир Темурнинг кенжа ўғли Шохрух, онаси эса сарой аёлларидан бўлган Гийсиддин тархоннинг қизи Гавҳаршодбегим эди.

Уша даврда Амир Темур қўшинлари Ироқда муҳораба олиб борарди. 16 апрель куни Мардин шаҳри соҳибқирон Амир Темурнинг тасарруфига ўтди. 17 апрелда Султониядан келган чопар Амир Темурни назира кўргани билан қутлайди. Бундай хушхабарни эшитган соҳибқирон ҳазратлари Мардин шаҳри аҳолисига раҳм-шафқат кўрсатиб, уларни солиқ тўловларидан озод этади.

Тарихчи Шарафиддин Али Яздий ўзининг “Зафарнома” асарида Улуғбекнинг туғилиши тўғрисида шундай маълумотни келтиради: “Тангри жаҳон элларининг подшоиси Шохрухга ўғил ҳақи қилди. Янги чақалоқ буюк, ҳосилдор ва сервус дидёра дунёга келди, янги меҳмон бахтли юлдуз остида туғилди”.

Чақалоққа амир Темур ўз падари бузруквори исми билан Муҳаммад Тарағай деб ном берди. Маълумки, Амир Темурга улуг амир деб мурожаат қилишарди. Араб ва форслар истеъмолидаги “амир” сўзи туркийларнинг “бек” сўзига мос келарди. Шундан келиб чиқилса, соҳибқирон сулоли неварасини ўз тахаллуси билан улуг бек (Улуғбек) деб атаган деган тахминлар ҳақиқатга анча яқинроқдир.

Шарафиддин Али Яздий маълумотида кўра, Улуғбек мурғак ёшлигидан момоси Сароймулкхонимнинг тарбиясида бўлган. Уша йилнинг август ойида Шохрухнинг бошқа хотини ҳам ўғил туғди ва унга Иброҳим исми берилди. Улуғбек, Иброҳим ва бошқа шаҳзодалар, Сароймулкхоним ва амирни кузатиб чиққан аёллар 1400-1401, 1402-1403 йилларда аксарият вақтларини Султонияда ўтказдилар.

лар. 1403 йилда улар Амир Темурни Арзрумда кутиб олишарди.

1404 йилнинг кузида Амир Темур 7 йиллик юриши галабасини нишонлаб Самарқанд яқинида ўтказган байрам сайларида Испания ва Хитой элчиларининг бобоси томонидан қабул маросимида Мирзо Улуғбек ҳам иштирок этади. Мазкур сайлда соҳибқирон 9 ёшдан 17 ёшгача бўлган барча невараларини уйлантирганини ҳам маълум қилади. Ушанда ўн ёшли Улуғбек Жаҳонгир мирзонинг ўғли Муҳаммад Султоннинг қизи Угай бегимга уйлантирилган эди.

1404 йили Амир Темур набираси Улуғбекка Тошкент, Сайрам, Авлиё ота, Ошпар ва Мўғулистонни (Хитойгача), Иброҳимга эса Фарғона ва Қўшғарни суюрғол қилиб берди. Аммо шаҳзодалар ҳали ёш бўлганликлари сабабидан боболарининг ҳузурини қолдиришди. Ёшлик йилларида Улуғбекнинг турли соҳалар бўйича билим олиши, онги ва дунёқараши шаклланишида, ҳарбий қўшин билан унинг турли мамлакатларга сафарлари, даврнинг билим ва маърифатли уламо ва фозил инсонлари билан мулоқотда бўлиши катта роль ўйнаган. Улуғбек Платон, Аристотель, Гиппарх каби юнон ва Муҳаммад Хоразмий, Аҳмад Фарғоний, Абу Наср Форобий, Абу Райхон Беруний, Абу Али Ибн Сино, Махмуд Чағминий каби Шарқ алломалари меросларини яхши ўргангани унинг илмий фаолияти натижаларида яққол намоён бўлади.

Улуғбек ўн беш ёшдан улкан мамлакатнинг султони сифатида то умрини охиригача, яъни қирқ йил мобайнида давлатни бошқарди. Тарихий манбаларга суяниб, Улуғбек ҳукмдорлигининг дастлабки 10-15 йили оқойишта ўтди, дейиш мумкин. Аммо кейинчалик Темурийзода шаҳзодалар ўртасидаги зиддиятлар, Дашт ўзбекларнинг бетўхтов хуружлари туфайли мамлакат сарҳадларида нотинчлик ва хавф-хатар қукайди. Тарихий манбаларнинг гувоҳлиги беришича, Султон Улуғбекни ҳарбий юришлар, жангу жадаллар унчалик қизиқтирмаган. Энг ачинарлиси, ўғли Абдуллатиф билан чиққан ихтилоф охир-оқибат

унинг маҳв этилишига сабаб бўлди.

Гарчи жангларда у катта галабалар қўчмаган бўлса-да, улуг олим ва бунёдкор сифатида номи тарихга зарҳал ҳарфлар билан битилди. Султон мамлакатда илм-фан равнақида жиддий қиришиб, Самарқандни Шарқнинг энг гўзал ва кўркам шаҳрига, бетимсол маданият марказига айлантира олди.

Мирзо Улуғбекнинг сайё-ҳаракати билан 1424-28 йиллар оралиғида (айрим манбаларда 1420-21 йиллар ёки 1417-1447 йилларда) Самарқанд шимолида Обираҳмад ариги бўйидаги Қўҳақ тепалигида жаҳонга машҳур расадхона бунёд этилди. Мазкур расадхона тўғрисида манбаларда маълумотлар учраса-да, унинг жойи узоқ йиллар мобайнида одамларга маълум бўлмаган. Ўтган аср бошларида рус ўлкашуноси В.Вяткин олим Абу Саид Махзум билан биргаликда “Бобурнома”, “Самария” каби тарихий асарларга таянган ҳолда харобалар остида расадхона қолдиқларини ва унинг асосий асбоби — квадрантини аниқлашга муваффақ бўлди.

Расадхона цилиндр шаклидаги уч қаватли, баландлиги 30 метрдан иборат улкан бино бўлиб, ундан радиуси 41 метрлик квадрант ўрин олган. Расадхонада квадрантдан ташқари бошқа кузатиш асбоблари ҳам бўлган. Ушбу обиданинг ички қисмини тарихчи Абдуразоқ Самарқандий қуйидагича тасвирлайди: “Бишонинг ички қисми жаҳонда тенги йўқ раиғ-баранг нақшлар билан безатилиб, девор ва шифтларида осмон градус (даража)лари, дақиқалари ва ҳатто сонияларигача ҳисобланиб, етти сайёра ҳамда ҳаракатсиз(собила) юлдузлар, шунингдек ер қураси, етти иқлим, тоғу саҳролар ва дарёю денгизлар ҳамда уммонларгача тасвирланган”.

Мирзо Улуғбек расадхонасида ўша даврнинг йирик олимлари Қозизода Румий, Гийсиддин Жамшид Коший, Али Қўшчи каби даврнинг пешқадам олимлари илмий изланишлар олиб боришарди. Мирзо Улуғбек “Зижи жалдий Қўрагоний” асарида математик ва астроном Қозизода Румийни “устозим” дея эҳтиром билан таъкидлайди. Қозизода Румий Самарқанддаги Шохизинда мажмуасига дафн этилган.

Улуғбек “Зижи Қўрагоний” асари билан фалакитчи олим сифатида бутун жаҳонга танилди. Жами тўртта бобдан иборат ушбу асарнинг биринчи боби эрлар ва тақвиф масалаларини қамраб олади. Асарнинг иккинчи боби риёзиёт ва фазовий қатлам, учинчи боби астрономия масалаларига бағишланган. Тўртинчи бобда муаллиф астрологияга оид жадвалларни келтиради. Асарнинг юлдузлар каталогидан 1018 та юлдуз ўрин олган.

Таъкидлаш керакки, улуг бобокалонимизнинг ҳаёти ва фаолияти XVII асрдаёқ Европада ўргани-

ла бошланган. Хусусан, инглиз астрономи, Оксфорд университети профессори Жон Гривс ўз замонасида (1602-1652) Мирзо Улуғбекка бағишланган асар ёзиб, нашр эттирган. 1665 йилда инглиз олими Томас Хайд ҳам “Зижи”даги юлдузлар жадвалларининг лотинча таржимасини эълон қилган.

Алоҳида айтиш керакки, Мирзо Улуғбек даврида мамлакатда катта бунёдкорлик ишлари авж олди. Шох томонидан Регистон майдонида улкан мадраса, хонақоҳ, муқаттаъ масжиди ва ҳаммом қурилган. 1417 йилда Бухорода ва 1433 йилда Гиждувонда ҳам ҳашаматли мадрасалар бунёд этилдики, булар ҳам Мирзо Улуғбекнинг илм-фаннинг чинакам жонкуяри эканини тасдиқлаб турибди. Уша даврда қурилган кўпгина карвонсаройлар, тимлар, чорсулар ва ҳаммомлар ҳам Улуғбекка дахлдор ҳисобланади. Ҳукмдор Гўри Амир мақбараси, Шохи Зинда обидасида ҳам катта қурилиш ишларини давом эттириб, ниятсизга етказди.

Буюк бобомиз аниқ фанлардан ташқари тарих ва мусиқа илми билан жиддий шуғулланган. Жумладан, “Тарихий Рашидий” муаллифи Муҳаммад Хайдар Мирзо унинг тарих соҳасида ҳам етук олим бўлганини таърифлаб, “Мирзо Улуғбек тарихнавис дошманд эди ва “Тарихи арбаб улус” (“Тўрт улус тарихи”) асарини ёзиб қолдирган эди”, дея таъкидлайди.

Мирзо Улуғбек даврида Самарқанд шаҳри илму фан ва маданият марказига айланиб, бу ерда кўплаб етук олимлар, шоир ва адиблар ижод билан шуғулланишганини алоҳида таъкидлаш ўринлидир. Чунончи, атоқли математик ва астроном Қозизода Румий, Гийсиддин Жамшид, Мавлоно Муъиниддин Кошуний, Али Қўшчи, Сайид Имомиддин, Мавлоно Муҳаммад Хафойи, шоирлардан Мавлоно Лутфий, Мавлоно Хаёлий, Исмаилов Бухорий, Камол Бадахшоний, йирик адабиётшунос олим Хожа Фазлуддин Абдулайсийлар шулар жумласидандир.

Хулоса қилиб айтганда, ўз даврида Мирзо Улуғбек жаҳон илм-фанига, хусусан, астрономия ривожига улкан ҳисса қўшди. Айнан у томонидан Самарқандда улкан расадхонанинг бунёд этилиши ва у коинот сирларининг ўрганилиши кейинчалик Европада ҳам кўплаб расадхоналар қурилишига ва осмон илмида янгидан-янги кашфиётлар қилинишига жиддий туртки берди.

Шу маънода бугунги кунда биз улуг бобомиз билан фахрланган ҳолда, унинг илмий меросини янада чуқур ўрганишимиз, ёшларга ўргатишимиз мақсадга мувофиқдир. Мустақил юртимизнинг бугунги ёшлари келгусида турли соҳаларда илм-фан чўққиларини забт этиб, Мирзо Улуғбекка муносиб ворис бўлиб етишларига шак-шубҳа йўқ.

Абдумажид АЗИМОВ

РАНГИН ОЛАМ

Миллий қадрият ва аъналар, бугун тарихий китоблар қаторида, тасвирий санъат асарларида ҳам ўз аксини топа бошлади. Юртимизда таниқли рассомлар томонидан тарихий мавзуларда ишланган асарлар қатор ютуқларни қўлга киритмоқда.

Яқинда Ўзбекистон давлат санъат музейида Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган маданият ходими, Давлат мукофоти соҳиби Темур Саъдулланнинг “Қадриятлар қалб чизгиларида” номи шахсий кўргазмасининг очилиш маросими бўлиб ўтди. Кўргазмада таниқли рассомлар, профессор-ўқитувчилар, талабалар ва санъат ихлосмандлари, ОАВ вакиллари иштирок этди.

Тадбирда Ўзбекистон давлат санъат музейи директори Солиҳа Файзиева сўзга чиқиб, рассомга санъат музейи каталогини топширди. Шунингдек, тарих фанлари номзоди, санъатшунос Абдумажид Мадримов, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими, таржимон Амир Файзулла, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган қурувчи Нигматилла Махмудов, шоира Уктамои Холдурова сўзга чиқиб, Темур Саъдулланнинг ижодий фаолияти, у яратган тарихий мавзулардаги асарлар, ўзбек рассомчилигининг бугунги кундаги ривожига эртанги келажаги ҳақида ишонч билан гапирди. “Она меҳри”, “Сумалак”, “Илм сари”, “Носир Хисрав” портрети, “Баҳром яшил, қора, мовий қасрда” каби асарлар алоҳида эътироф этилди.

Рассом буюк аждодлар сиймосини яратгани учун “Офарин” Республика танлови соҳиби бўлган. Қирқ йиллик ҳаётий ва ижодий тажрибага

эга бўлган Темур Саъдулланнинг ушбу кўргазмасида 30 дан ортиқ асар ўрин олди. Беруний, Замахшарий, Амир Темур, Алишер Навоий, Бобур, Мирзо Улуғбек сингари тарихий шахсларнинг образлари барча санъат шайдоларида катта қизиқиш уйғотди. Айтиш лозимки, Темур Саъдулла тарихий образлар яратиш, томошабин кўз ўнгиде ўтмишни жонлантириш борасида катта мактаб қўрган профессионал рассом.

Сабоҳат СУЛТОНОВА

ХУРМАТЛИ ЮРТДОШЛАР!

«Асака» банк

2017 йил «Халқ билан мулоқот ва инсон манфаатлари йили» деб эълон қилиниши муносабати билан қуйидаги миллий валютадаги муддатли янги омонат турини таклиф этади:

«МАНФААТЛИ-2017»

Ушбу омонатнинг сақланиш муддати 12 ой бўлиб, ҳисобланган фоизлар ҳар ойда ёки омонат муддати тугагандан сўнг берилади.

Шу билан биргаликда, «Асака» банк миллий валютада 32 турдаги ва хорижий валютада 14 турдаги қулай шартларда омонат турларини таклиф этади. Омонатларни банкнинг барча филиалларида расмийлаштириш мумкин.

Барча омонатларингиз Фуқароларнинг банклардаги омонатларини кафолатлаш жамғармаси томонидан кафолатланади.

Сизнинг омонатларингиз:

- солиқлар ва мажбурий тўловлардан озод!
- маълумотлари сир сақланиши тўлиқ кафолатланади!
- эгалик ва тасарруф ҳуқуқи ўз ихтиёрингизда!
- миқдори чекланмаган!

(+99871) 120-39-81 | 120-39-60 | 120-39-63

www.asakabank.uz

Хизматлар лицензияланган

«Асака» банк сармоянгизни сақланиши ва кўпайишини кафолатлайди!

Reklama

Ушбу мақола Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси ҳузуридаги нодавлат-нотижорат ташкилотларини ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтларини қўллаб-қувватлаш Жамоат фонди томонидан давлат гранти ажратилган «Ўтмиш улуг ҳақнинг келажаги ҳам буюк бўлади» номи лойиҳаси асосида chop этилмоқда.

HURRIYAT

Mustaqil gazeta

Муассис: Ўзбекистон
Журналистлари
ижодий уюшмаси

Бош муҳаррир
Ўктам МИРЗАЁРОВ

Газета 2007 йил 3 январда Ўзбекистон Республикаси Матбуот ва ахборот агентлигида 0080-рақам билан рўйхатга олинган.
Ҳажми 4 босма табоқ, Бичими — А-2. Баҳоси келишилган нархда
Адади: 4100 Буюртма — S-8983

Тахририятга келган хатлар доимий эътиборимизда бўлиб, улар муаллифларга қайтарилмайди.

Телефон: (0-371) 244-32-68, 244-32-88
Тел-факс: (0-371) 244-32-80
Реклама ва маркетинг
бўлими: (0-371) 244-32-91

Топшириш вақти — 20⁰⁰ Топширилди — 18⁰⁰

Индекс: якка
обуналиқлар ва
ташкилотлар
учун — 233

Манзилимиз: 100129,
Тошкент шаҳри, Навоий кўчаси, 30-уй.
Газета тахририят компьютер марказида терилди
ва оператор Нигора Тошева томонидан саҳифаланди.
Навбатчи: Муҳаммадали Мамадалиев
“O‘zbekiston” НМИУ Босмахонасида chop этилди.
Босмахона манзили: Тошкент шаҳри, Навоий кўчаси, 30-уй.